

GEDENKSTUKKEN

IN VERBAND MET

DE NIEUWE GEREFORMEERDE KERK

BURGERSDORP, KAAP PROVINCIE.

Uitgegeven door „HET WESTEN“-Drukkerij.

Bus 196, Potchefstroom.

December 1913.

VOORWOORD.

Wanneer 'n Gemeente 'n Nieuwe Kerk bouwt, dan moeten wij het als 'n Weldaad des Heere beschouwen die aan haar betoond wordt. De Heilige Geest is dan werkzaam in haar midden om tot Lof des Heren 'n betere plaats der aanbidding te hebben. In 't gebouw openbaart de Gemeente, zij 't dan door steen, hout en ijzer waarmee gebouwd wordt, de begeerte om haar Verlosser en Koning, Jezus Christus te eren. Met 't bouwen, bij aanvang zowel als voltooiing, is de Gemeente meestal beziel met 't hoge ideaal waarvoor gebouwd wordt. De mens is echter vergeetachtig, en de Christen is helaas, niet altijd 'n uitzondering op die regel. 't Nieuwe van zulk 'n gebouw slijt spoedig af, en de Christen vergeet al te licht, dat hij als 'n *nieuwe mens* in deze oude en ten ondergang gedoemde wereld zich moet gedragen, zowel in zijn kerkgang op de Zondag als in heel zijn leven elke dag.

Om nu juist 't geestelik leven der Gemeente te bevorderen heeft de ondergetekende het goedgeacht om de ernstige woorden, gesproken gedurende 't bouwen en de voltooiing van de Nieuwe Gereformeerde Kerk alhier in schrift te bewaren. Hiermee worden ze dan tezamen met 'n kort verslag van de verrichtingen de welwillende lezer aangeboden.

Onze hartelike dank betuigen wij aan de leden

van de Bouwkommissie die met zoveel ijver en zelfopoffering hunne plichten die negentien maanden lang hebben verricht. De Kerkeraad, die met wijsheid en beleid de Gemeente heeft geleid om de Bouwkommissie te helpen bouwen, ontvang hiermede onze dank. De Gemeente, die tot hiertoe op loffelike wijze hare gaven heeft gegeven om de bouwkosten te bestrijden, wordt hiermede vriendelik bedankt, en moge de Heere uwe harten steeds gewillig maken om verder te betalen wat wij nog schuldig zijn. Wij gedenken ook aan de milde gevers van andere kerken en 't algemeen publiek, en betuigen ook hen hiermede onze dank.

Eindelijk zeggen wij hartelik dank aan Prof. Dr. Du Toit en de andere B.B. Predikanten voor de vergunning om hunne weldoordachte Feest- en Leerreden te mogen publiceren. Dat deze ernstige woorden nog vele dagen na deze 'n gezegende uitwerking mogen hebben is de bede van

Uw d.w.d.

D. POSTMA, Mzn.

Predikant Geref. Kerk.

Burgersdorp, K.P.

Dec. 1913.

INHOUDSOPGAVE.

	Blz.
Voorwoord... ..	3
<i>Geschiedenis van 't Bouwen</i> :—(door Ds. D. Postma).	
I. De Aanvang	7
II. De Hoeksteenlegging... ..	20
III. De Kerkinwijding	31
<i>Brief van President Steyn</i>	39
<i>De Uiterste Hoeksteen</i>	44
(Preek van Prof. J. D. du Toit).	
<i>De Roeping van de Gereformeerde tegenover de Staat</i>	55
(Lezing door Ds. T. Hamersma).	
<i>De Roeping van de Gereformeerde tegenover de School</i>	91
(Lezing door Ds. I. D. Kruger).	
<i>De Gereformeerde Beschouwing van het Huwelijk</i>	106

GESCHIEDENIS VAN 'T BOUWEN.

I. DE AANVANG.

Toen op 8 Junie 1912 de Hoeksteen van de Nieuwe Kerk der Geformeerde Gemeente van Burgersdorp gelegd werd, zag meer dan een in deze Plechtigheid 'n begin van de vervulling van 'n hartewens, jarenlang door hem gekoesterd. Vóór deze Plechtigheid beschreven wordt, zal 't goed zijn om eerst te verhalen wat vooraf is gebeurd. Want gelijk Rome niet in één dag gebouwd werd, zo is 't ook niet 't werk van slechts één jaar om 'n Nieuwe Kerk te bouwen.

Reeds lang vóór 1912 werd door velen van de Gemeente gevoeld dat de Oude Kerk wel sterk gebouwd, toch niet groot en doelmatig genoeg was voor de eredienst. Met alle lof voor 't werk onzer vaders, zoals beschreven in 't boekje „Gouden Jubileum” over 't bouwen van de Oude Kerk, waren zij in die dagen, nu meer dan 'n halve eeuw geleden, niet in staat om gelijk wij vandaag, technies bouwkundig advies te verkrijgen en moesten zij zich maar zelf behelpen. Gevolgelijk waren de muren en 't dak gans te laag, wat natuurlijk oorzaak gaf, dat in de zomer het schrikkelik benauwd was in de kerk. Verder, doordat de ruimte maar klein was, moest zulk 'n grote Gemeente, tellende soms bij de 800 lidmaten zich met zitplaatsen behelpen op 'n oppervlakte van slechts 53 vt. bij 70 vt. Ge-

volg hiervan was, dat de banken zo nabij elkander moesten geplaatst worden, dat als men eenmaal op zijn zitplaats was, het dan uiterst moeilijk ging om weer uit de bank te komen. Dan moesten de banken wegens gebrek aan ruimte ook zo rechtop gemaakt worden, dat men niet met gemak lang op hen kon blijven zitten. Verder waren de gallerijen zo gemaakt, dat net de lidmaten die op de eerste rij banken zaten, de Predikant konden zien. Eindelijk was het licht in de kerk zo zwak, dat als 't maar enigszins bewolkte lucht was dan moest de Predikant zelfs al om een kaars vragen om op de preekstoel te kunnen lezen.

Onze vaders verdienen zeker alle lof voor de degelijkheid van hun bouwwerk, doch ontstoken als zij waren van 't voorrecht om architecten te bekomen, konden zij natuurlijk niet aan al de eisen van de bouwkunde voldoen. Velen van 't jongere geslacht spraken dus als lang over verandering van de Oude Kerk, maar zoals te begrijpen is, leefden velen van die ouden nog en wilden zij natuurlijk niet hun handenwerk afgebroken zien. In 1905 echter lezen wij in de Notulen van 2 Junie 'n voorstel van Oud. J. J. de Klerk, Diak. Johs. Coetsee :

„Voor 't tegenwoordige besluit de Gemeente, dat Kerk en Pastorie gerepareerd zullen worden, waarvoor nu door kollektanten gekollekteerd moet worden, zegge één schaaap uit de honderd, of anderszins naar evenredigheid. Wat overig is zal 'n begin maken van 'n Bouwfonds, waarvoor jaarliks gekollekteerd zal worden door vrijwillige bijdragen.”

Na deze reparatie, die zowat £400 heeft gekost,

verkrijgt de Kerkeraad van de Municipaliteit 'n stukje grond van de straat aan de zuidzij van de kerk om later op te kunnen bouwen. De zaak blijft nu voor 'n paar jaar rusten tot er eerst weer in 1908 aan geroerd wordt. En de eerste melding die dan weer hiervan gemaakt wordt zal niet door iedereen verstaan worden.

Als u b.v. leest in de Notulen van de Vergadering op 5 Sept. 1908, Art. 6:

„Van Br. Cornelis Grobler en anderen wordt 'n petitie gelezen, de Kerkeraad vragende zo 'n verandering aan onze Kerk te maken, dat de trek niet zo hinderlik zijn zal.”

dan vraagt u: maar wat heeft dat te maken met kerkbouw? Ja, Geachte Lezer, er zijn vele zaken in de wereld die zo begonnen zijn, dat men zich dikwels meer verwonderen moet over hun klein begin, dan over hun grote voltooiing. Daarom zegt ook Gods Woord: „Veracht de dag der kleine dingen niet.”

Op de volgende vergadering had die z.g. „trek petisie” al zo 'n uitwerking gehad, dat wij lezen:

„Besloten met de verandering van de Kerk eerst te wachten; maar aan de Financiële Kommissie op te dragen uit te vinden wat het kosten zal om schermes voor de deuren te plaatsen voor de trek, en meer licht op de preekstoel te verschaffen.”

Niet lang daarna kwamen de tenders voor die kleine veranderingen in, doch de Kerkeraad beschouwde de som van £45.10/-, de laagste tender, te hoog. De enigste verandering die toen gemaakt werd was 'n venster boven de preekstoel. De zaak

was echter niet dood, want wij lezen in de Notulen van 16 April 1909, Art. 12 :

„Diak. G. A. Coetsee geeft kennis om op de volgende vergadering te zullen voorstellen om jaarliks te kollekteren voor 'n Bouwfonds om de Kerk 'n vleugel aan te bouwen of om 'n geheel Nieuwe Kerk te bouwen.”

Daarna komt Art 5 van de volgende vergadering :

„De aanbouw van de Kerk wordt door Diak G. A. Coetsee bepleit. Besloten op voorstel Oudl. J. J. de Klerk—Diak. G. A. Coetsee : De Kerkeraad ziet de wenselijkheid in om de Kerk te vergroten. 'n Kommissie van 5 leden worde benoemd om te onderzoeken de kosten en de wijze van aanbouw. Deze Kommissie later te rapporteren en dan 't rapport aan 'n goed vertegenwoordigde vergadering voor te leggen. Als Kommissie wordt benoemd uit de Kerkeraad Oud. D. T. Stijger, Diak. G. A. Coetsee en uit de Gemeente Brs. J. J. W. Nienaber en Cornelis Grobler met Ds. D. Postma als Voorzitter.”

't Rapport van deze Kommissie op de volgende vergadering luidt als volgt :

(a) Wij bevinden dat onze tegenwoordige Kerk te klein en te ongeriefelik is;

(b) Wij hebben 'n architekt geraadpleegd en zijn tot de overtuiging gekomen, dat wij 'n vleugel, 30 vt. lang bij 30 voet breed van 't ene uiterste venster tot 't andere moeten aanbouwen, naar de kant van de straat ten zuiden. Daarvoor hebben wij toezegging van de Municipaliteit om 10 vt. grond extra te krijgen bij dat gedeelte ons reeds toegestaan;

(c) Wij berekenen, dat deze aanbouw ons pl.m. £1500 zal kosten."

Na de Kerkeraad deze aanbeveling voor de gemeente gelegd had op 9 Julie 1909, wordt besloten de gehele zaak 'n jaar uit te stellen. Br. Cornelis Grobler is echter niet tevreden, want in de Notulen van de volgende vergadering zien wij weer Art. 14 : „Brief gelezen van Br. C. Grobler, vragende 'n Gemeente Vergadering met e.k. Nachtmaal om 'n plan te maken om 'n Nieuwe Kerk te bouwen. Besloten deze zaak tot e.k. November uit te stellen." Op de November Vergadering wordt besloten de zaak weer tot later uit te stellen.

Op de vergadering van 25 Februarie 1910 lezen wij weer in Art. 20 : „Oud. H. S. Coetsee geeft kennis op de volgende verg. weer van ons Kerkgebouw te zullen spreken." Op de volgende vergadering vordert de zaak van onze kerkbouw merkbaar, want wij lezen in art. 11 : „Ingevolge art. 20 vorige vergadering wordt de Predikant verlof gegeven de wijken der Gemeente door te gaan om te kollektieren voor de verbetering van ons Kerkgebouw." Om de zaak echter in samenwerking met de Gemeente te laten geschieden wordt door de Gemeente zelf 'n dergelik besluit genomen op 8 Julie 1910. Dit is dan ook net een jaar nadat de Kerkeraad zijn aanbeveling tot verandering gedaan had. Tegen de 14de Oktober van dat jaar was de Predikant de gehele Gemeente toen door geweest en deed hij verslag, dat zowat £1850 beloofd is en er daarvan reeds £350 op de Bank gedeponerd is.

De Gemeente benoemt nu 'n Kommissie, bestaan-

de uit Ds. D. Postma, Oud. H. M. Henning, Diak. A. J. J. Venter en de Brs. J. F. Coetsee Sr. en Cornelis Grobler om 'n bouwplan uit te kiezen en dat aan de Gemeente voor te leggen. Op de volgende vergadering doet de Kommissie verslag, aanbevelende 't plan van de Kontrakteur R. Orr, die de aanbouw berekent op zowat £2,490. De Gemeente besluit nu om tenders te vragen en bij de vorige Kommissie worden nu gevoegd de Brs. A. P. van Heerden en T. J. Kruger. Als de tenders inkomen, begint de Gemeente te ondervinden welke slimme plannen er in de bouwwereld zijn. De ontwerper van 't bouwplan tendert ook en zijn tender is nogal de laagste, nl. £2,944. De behandeling van de tenders wordt uitgesteld tot er eerst meer geld in handen is. In de Bank is nu al £1,252 en verder getekend voor £669. Het is nu 2 Junie 1911 en de Gemeente besluit dat de Predikant dadelik weer zal kollekeren. Na deze kollekte luidt 't verslag, dat de Gemeente beschikken kan over £2,364 en wordt besloten op 18 November 1911 de tender van Mnr. Orr aan te nemen en wordt nu als Bouwkommissie gekozen de Broeders wier namen later zullen voorkomen op 't dokument dat onder de Hoeksteen gelegd is. Doordat de hr. Orr bezig was met de voltooiing van 'n Ned. Geref. Kerk op Jamestown en begonnen was met 'n andere N. G. Kerk op Lady Grey, kon hij niet beginnen met de onze voor 1 Maart 1912. 't Plan was nu 'n vleugel aan te bouwen, de muren hoger op te trekken en dan natuurlijk nieuwe banken enz. te krijgen. Toen men echter aan de oude muren begon af te breken en te

zien, hoe dat als de nieuwe muren eenvoudig daartegen aangebouwd worden het toch niet degelijk werk zou zijn, gevoelde elkeen dat 't veel beter zou zijn om liever al de oude muren te slopen. Wat was de Bouwkommissie en de ganse ' toen niet verblijd en dankbaar, toen Br. Cornelis Grobler aanbood om zelf de kosten van 't afbreken en weer opbouwen der overige muren te betalen— en natuurlijk kreeg Br. Grobler toen zijn zin om 'n geheel nieuwe Kerk te krijgen.

Voordat met de sloping van de oude muren begonnen was, nam de Gemeente plechtig afscheid van de Oude Kerk. Uit 't verslag van „De Stem”, de plaatselijke krant nemen wij 't volgende over :

(18 April 1912).

DIE OU Geref. KERKGEBOUW.

Laaste Sondag namiddag om vier uur het op uitnodiging van die Kerkeraad van die Geref. Gemeente alhier in die Kerkgebouw vergader benevens die lede van die Geref. Gemeente, Ds. H. Geyer en Kerkeraad en Gemeentelede van die Nedl Geref. Gemeente, Ds. Ecclestone en lede van die Congregational Gemeente, 'n aantal lede van die Episkopaalse Kerk, die Magistraat, die Burgemeester en lede van die Municipale Raad. Die doel van die samekomst was om vir die laaste maal in die gebou te vergader, daar men die volgende dag sou begin met afbreek. Ds. D. Postma liet sing Ps. 100:2, waarna S.Eerw. in gebed voorging. Nadat Ds. Postma allen verwelkom had las S.Eerw. voor

uit die Notule die Besluite re die Geschiedenis van die Bouw van die Ou Kerk a.v.

Art. 4—Vergadering 25 Febr. 1860. „Ene bespreking over een te stichten Kerkgebouw, waarbij zich inwoners van Burgersdorp openbaren met een gunstige presentatie, wanneer de Kerk op Burgersdorp wordt gebouwd. De Kerkeraad en Gemeente besluiten hiertoe en nemen die presentatie met hartelike dank aan. Die zaak wordt in handen van ene Bouwkommissie gesteld.”

Door bemiddeling van Prokureur Hoffmeyer werd 't stuk grond waar de Kerk nu op staat gekocht voor £200.

Voor zover wij konden nasporen werden de volgende Broeders tot leden van de Bouwkommissie gekozen: Andries Kruger, Rietpoort; Abraham Coetsee, Driefontein; Gert Steenekamp, Wolvekop; Hendrik Coetsee, Olievenfontein; G. Kruger, Thijs du Plessis en W. de Klerk. Men begon 'n weinig later met 't bouwen en in de Notulen lezen wij weer aangaande de Hoeksteenlegging:

Art. 5. Vergadering 26 Nov. 1860: Al de leden der vorige vergadering tegenwoordig. En nu ook de Ouderling A. Steyn van Middelburg (Kaap), alsmede de H.H. de Resident Magistraat en Vrederechter; ook is de gehele gemeente vergaderd op d' plaats, waar de Kerk zal gebouwd worden, benevens velen van de burgerij. De oudste Ouderling, N. Kruger, was het, op voorstel van de Leeraar (wijlen Prof. D. Postma), door de Kerkeraad opgedragen de Hoeksteen te leggen; hetwelk door hem ook wordt volbracht. (Jammer dat onze ouden geen

opschrift op, of iets onder de hoeksteen geplaatst hadden, zodat wij die niet vinden konden.—De Schrijver). De Leeraar houdt hierbij een toespraak aan de Gemeente, Kerkeraad, Bouwkommissie, Overheid en Burgers naar aanleiding van de volgende Bijbelplaatsen: Jes. 1:2, Joh. 4:23, 24; I Kor. 3:10, 11; Hebr. 13:8, 9; Gal. 5:1. Daarop doet de Leeraar een gebed en laat zingen Ps. 100:2; 118:11; 131:3 en spreekt de zegen over de Gemeente uit. Hierop werd onmiddellijk een biduur gehouden tot het beroepen van een Herder en Leeraar uit Holland.” (Dit werd gedaan in de stoor van de winkelier Mnr. Otto Pieters, thans de „Burgersdorp Stores”; en Ds. Postma was toen Predikant van Rustenburg, Transvaal, en Konsul van Burgersdorp.—De Schrijver).

Later lezen wij, dat de Kerk op 4 Mei 1861 ingewijd werd. Zo staat dit gebouw nu 51 jaren. In 't geheel kostte de kerk £5,500 en toen 't laatste paalement betaald werd was er £40 over. Wel 'n *Geschiedenis om over na te denken als wij Gods goedertierenheden over onze Gemeente opmerken.* Voor 52 jaren geleden gesticht met 70 lidmaten, telt zij nu meer dan tienmaal zoveel, nadat er zes andere Gemeenten uit haar zijn gesticht, nl. Dordrecht, Steynsburg, Venterstad, Sterkstrom, Molteno en Jamestown. De meesten van onze Gemeente die thans hier zitten zijn in dit gebouw gedoopt, aangenomen, getrouwd en hebben hier 't Avondmaal gebruikt, terwijl velen hier ook weer zelf kinderen ten Doop hebben gebracht en in 't huwelik zien bevestigd. Hier was 't dikwels voor

velen onzer 'n Bethel, i.e. 'n Huis Gods, of 'n Pniël waar we in 't geloof God van aangezicht tot aangezicht zagen en 'n zegen ontvingen. Denk er ook nog aan, hoe dat voor meer dan 30 jaar lang de Kuratoren van onze Theologische School hier jaar na jaar vergaderden en namens de Synode onzer Kerk 25 Studenten tot Proponent bevorderden, opdat zij van hier uit over bijna gans Zuid Afrika 't Zaad des Woords zouden strooien. Van die 25 Predikanten zijn al reed 9 gestorven, en zijn er twee zo oud en zwak, dat zij hun dienstwerk niet meer kunnen verrichten.

En nu staan wij gereed om 'n nieuwe en grotere Kerk te bouwen. Wij zijn dankbaar voor de ruime giften door de Gemeente geschonken. Dit is prijzenswaardig. Maar er is meer nodig om 'n Gemeente op te bouwen. Dat zegt Jezus ons in Matth. 16:18: „Op deze petra zal ik Mijne Gemeente bouwen”, nl. op deze Belijdenis van de Apostel Petrus: „Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.” Laat deze Belijdenis 't fundament van ons geestelijk leven wezen, dan zal onze wandel Hem tot eer strekken en zullen wij bewaard worden voor zulke afval als gedurende de Revolutie in Frankrijk toen de Kerken gesloopt en niet weder opgebouwd werden; ook zullen wij dan vrij blijven van zulke bijgeloof als in Portugal b.v. waar de Roomsche Kerken van marmer en goud hebben, waarvan zij aan sommigen al bijna 'n eeuw of meer bouwen; maar waar 't zuivere geloof geweken is en men de beelden kussen en aanbidden. Laat onze Belijdenis zuiver blijven en onze Wandel in overeenstemming daar-

mee, da groeit de Gemeente wezenlik, want Christus heeft zelf gezegd : „Op deze Petra zal Ik mijne Gemeente bouwen.”

Na dit het Ds. Geyer namens die Ned. Geref. Gemeente, Ecclestone namens die Congregational Gemeente en wegens die noodzakelike afwezigheid van hulle Predikant Mnr. J. Blake namens die Episkopaalse Kerk 'n paar woorde gesproke, die Geref. Gemeente sukses toewensende met die bouwe. Na die Singe van Ps. 146 : 1 sloot Prop. J. Snijman met 'n dankgebed.”

Deze verandering, om nu niet meer 'n stuk nieuwe Kerk aan 'n oude aan te lassen, heeft de Gemeente naast Br. Cornelis Grobler vooral te danken aan Mnr. W. Donaldson, van Harrismith, O.V.S. die door de Bouwkommissie als opzichter over de Bouwwerken werd aangesteld. Van hij op 't bouwterrein kwam, wees hij er met nadruk op, dat het nooit goede werk zou afgeven. Zo werden dan al de muren afgebroken en niet nodig om te zeggen, dat toen er zo gebeukt werd aan de oude hechte muren en ze met 'n doffe slag op de grond neerploften, dit 't hart van meer dan een zeer deed. Gedukkig dat het niet alleen bij 'n afbreken zou blijven, maar dat er ook 'n weer opbouwen op volgen zou. Dit gaf troost en bemoediging. Toch konden we niet helpen om bij 't afbreken van de handarbeid van onze vrome vaderen met weemoed te denken hoe dat er door velen van 't jongere geslacht 'n dagelikse afbreken en verwoesting van 't maatschappelik en geestelik werk der vaderen geschiedt.

Hoe velen zijn er niet die vandaag gebroken hebben met de godsdienstige gewoonten der ouden? Hoe wordt de Zondag b.v. ontheiligd? de huisgodsdienst nagelaten? de vrome gesprekken door wereldse gezelschappen vervangen? En menige dag baden wij de Here om ons niet alleen ijver en lust te geven, om brede en diepe fondamenten te leggen voor de muren van 'n Nieuwe Kerk, maar ook geestelijke ijver om de zedelijke en godsdienstige beginselen uit Gods Woord als de onvergankelijke fondamenten van 'n Volk des Heren te mogen leggen.

Wij ontblootten toen de oude fondamenten om de nieuwe net zo breed en diep te maken. Op sommige plaatsen gingen wij zelfs dieper, tot meer dan 7 vt. b.v. Dan werd nauwkeurig gezorgd dat alleen blokklippen, door Mr. Donaldson, die toen nog 'n eerste klas Werksopzichter was, goedgekeurd, ingemetseld werden. Ook werd 't gehele fundament 6 tot vt. diep bij 2 vt. 9 d. breed in kalk gemetseld, terwijl 't oude fundament maar gedeeltelijk in kalk gemetseld was.

Toen eindelijk al de muren afgebroken waren en we bezig waren de fondamenten te leggen, kwam de gedachte op bij een van de Bouwkommissieleden nl. Br. Andreas Coetsee, Editeur van „De Stem”, 'n Broeder aan wie de Gemeente veel dank verschuldigd is voor zijn bekwame ijver als Bouwkommissielid, om de kerk weerskanten in de lengte 8 vt. groter te maken om alzo niet alleen 'n beter aanzien aan de vorm van de Kerk te geven, want de gevels zouden nu prominent uitstaan voorbij de portalen; maar de kerk zou nu ook meteen groot genoeg kun-

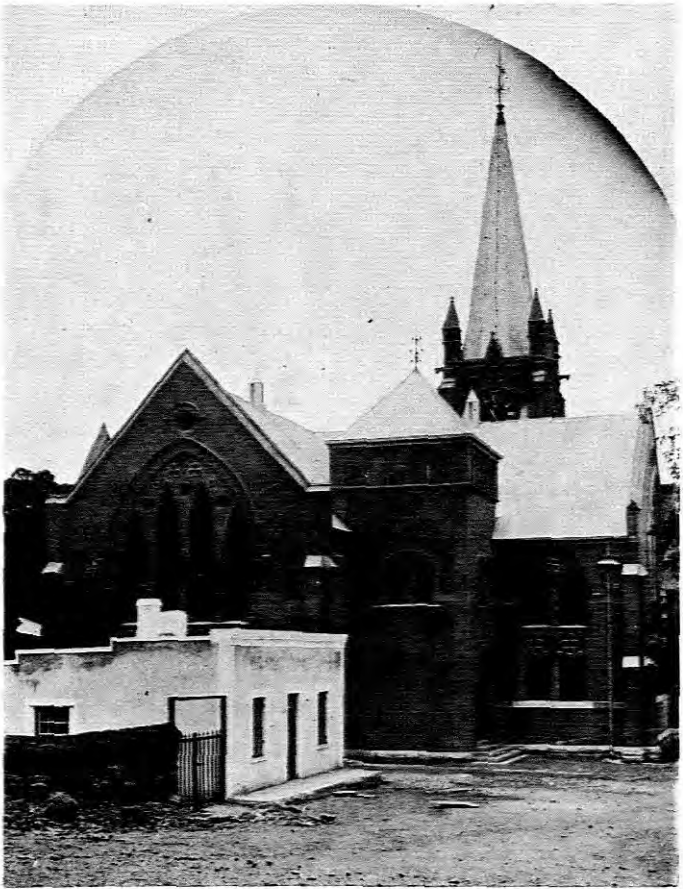
nen gemaakt worden. Zoals te begrijpen is, zou de kerk nu veel meer kosten, want niet alleen waren al de muren nu afgebroken en werden de fondamente dieper gemaakt en ook 'n paar voet hoger uit de grond opgebouwd dan volgens de eerste specificaties; maar de kerk zou nu ook veel groter gemaakt worden. Zo werd dan ook op 'n Gemeente Vergadering, gehouden 8 Junie 1912, besloten, de Kerk alzo te bouwen, indien mogelijk de som van £5000 niet te boven gaande en: „als het meer zal kosten komt de Bouwkommissie weer tot de Gemeente.” Met betrekking tot 't bestrijden van de extra bouwkosten besluit de Gemeente op voorstel Oud. G. A. Nienaber—Br. Cornelis Venter (nu ook al overleden!) „Elk lidmaat geeft 3 ooiën, van 2 tot 4 tanden, uit de 100 schapen; zij die salarissen trekken geven geld naar de waarde van de schapen; en zij die met beesten, paarden of hamels boeren geven daarvan? Ondertussen hadden wij moeite gekregen met de kontrakteur, Mnr. Orr, die zo bezig was met 't bouwen van de Ned. Geref. Kerk te Jamestown, dat hij zijn aandacht niet naar behoren volgens de gedachte van onze Bouwkommissie, aan onze Kerk besteedde, en die bovendien had uitgevonden, dat hij voor onze Kerk te goedkoop getenderd had. Op zijn verzoek ontsloegen wij hem van zijn kontrakt en besloten wij zelf te bouwen met mnr. W. Donaldson als Bestuurder en Werkopzichter tegen 'n salaris van £1.5 - per dag en 1½ percent voor tekeningen en specificaties die verder moesten gemaakt worden.

II. DE HOEKSTEENLEGGING.

Zo brak dan eindelijk de dag van de Hoeksteenlegging aan, nl. 8 Junie 1912. Tot ons waren overgekomen Di. W. J. Snijman, van Venterstad; H. Pasch, van Ladybrand en J. Kruger, van Aliwal Noord, en verscheidene Kerkeraads- en Gemeenteleden van de naburige Gemeenten. De schare mensen rondom de Hoeksteen werd geschat op 1100, terwijl ook tegenwoordig waren de Predikanten van de andere gezindten met hunne Kerkeraden, de Magistraat en de Burgemeester. De verrichtingen begonnen met 't zingen van Ps. 146:1, waarna Ds. Snijman 'n ernstig gebed opzond, 's Heren zegen afbeddende op de verrichtingen en de bouwlieden. Vervolgens las Ds. D. Postma I Kronieken 29 en 't volgende dokument dat in 'n bottel met cement in 'n klip onder de Hoeksteen werd verzegeld:

Ere zij God alleen!

„Met 't bouwen van deze Gereformeerde Kerk van Burgersdorp, Kaap Provincie, werd begonnen de 1ste Maart, 1912. 't Plan was eerst net 'n vleugel aan de oude Kerk aan te bouwen, maar door de goedheid van Oud-diaken C. G. S. Grobler, Schilderkran, die aanbod de verdere kosten van 't afbreken en weer opbouwen te betalen, besloot men 'n geheel nieuwe Kerk te bouwen.

De Kerk van de Westzijde.

Deze Hoeksteen, met de zilveren troffel, beiden 'n geschenk van Diaken A. S. Coetsee, Knapdaar, is gelegd op de 8e Junie 1912,

Toen Leeraar van de Gemeente was : Ds. D. Postma, Mz. B.A.

Toen Ouderlingen waren : H. C. Kruger, J. H. v. d. Walt, H. S. Coetsee, H. M. Henning, I. J. Aukamp, G. A. Nienaber, J. P. A. Venter, H. B. Coetsee, J. M. Venter, T. J. Kruger, J. H. Steenkamp.

Toen Diakenen waren : W. J. de Klerk, A. G. Coetsee, J. H. Grobler, A. P. Smit, J. J. Henning, Azn.; J. H. Venter, S. Buys, J. J. Henning, Jzn.; H. B. Coetsee, L. J. P. Grobler, J. C. Kruger.

Toen leden van de Bouwkommissie waren : Ds. D. Postma, Voorzitter; L. J. P. Grobler, Vice-Voorzitter; A. J. Venter, Thesaurier-Sekretaris; J. J. de Klerk, Andreas Coetsee, G. C. S. Grobler, T. J. Kruger, T. J. Kruger, H. M. Henning, D. G. Venter Sr., G. A. Coetsee, J. M. Venter. (N.B. Later werden bij gekozen H. C. Kruger, B. Grobler, Johs. de Klerk en H. B. de Klerk, terwijl T. Coetsee en J. F. Coetsee Jr. benoemd werden in de plaatsen van N. Breed en W. Coetsee die bedankt hadden).

Toen Kontrakteur was tot met de legging van de Hoeksteen, R. C. Orr, van Aliwal Noord.

Toen Klerk van Werken was W. Donaldson, van Harrismith, O.V.S.

Toen Bouwmeester was H. C. Hassell, Aliwal Noord.

Toen Premier van de Unie Regering van Zuid Afrika was Gen. L. Botha.

Toen Goeverneur Generaal was ZEks. Lord Herbert Gladstone.

Waar de Bouwkommissie met hartelike dank erkent al de bijdragen van de leden onzer Gemeente, alsook van al onze Engelse en dorpsvrienden, en van velen der Ned. Geref. Gemeente, moet ook met dank melding gemaakt worden van 't heuglik feit, dat de twee broeders Ouderling J. A. Coetsee, Oudefontein, en Oud-diaken G. A. Coetsee, Nooitgedacht, de nieuwe Preekstoel zullen geven en de zuster Andriesina Gertruida Coetsee, Paardevlei, voor de eerste gift £25 voor 't Orgel.

Wij hebben goedgeacht de gezindheid onzer harten te vertolken in de woorden van David, I Kron. 29 : 10—18 : „Daarom loofde David de Here voor de ogen der ganse gemeente; en David zeide: Geloofd zijt Gij, Here, God van onze Vader, Israël, van eeuwigheid tot eeuwigheid! Uwe, o Here! is de grootheid, en de macht, en de heerlijkheid, en de hemel en op aarde is, is Uwe; Uwe o Here, is het Koninkrijk, en Gij hebt U verhoogd tot een Hoofd boven alles. En rijkdom en eer zijn voor Uw aangezicht, en Gij heerst over alles; en in uwe hand is kracht en macht; ook staat het in uwe hand alles groot te maken en sterk te maken. Nu dan onze God! wij danken U, en loven de Naam Uwer Heerlikheid. Want wie ben ik, en wat is mijn volk, dat wij de macht zouden verkregen hebben, om vrijwillig te geven als dit is? want het is alles van U, en wij geven het u uit Uwe hand. Want wij

zijn vreemdelingen en bijwoners voor Uw aangezicht, gelijk al onze vaders; onze dagen op aarde zijn als 'n Schaduw, en er is gene verwachting. Here, onze God! al deze menigte, die wij bereid hebben om U een huis te bouwen, de Naam Uwer heiligheid, dat is van Uwe hand, en het is alles Uwe. En ik weet, mijn God! dat Gij 't hart proeft en dat Gij 'n welgevallen hebt aan oprechtheden. Ik heb in oprechtheid mijns harten al deze dingen vrijwillig gegeven, en ik heb nu met vreugde Uw volk, dat hier gevonden wordt, gezien, dat het zich jegens U vrijwillig gedragen heeft. O Here, Gij God onzer vaders, Abraham, Izak en Israël! bewaar dit in der eeuwigheid in de zin der gedachten van 't hart uws volks, en richt hun hart tot U."

De Voorzitter van de Bouwkommissie verklaarde, nadat bovengemeld dokument gelezen was, dat in de bottel ook geplaatst waren: 'n Almanak van onze Kerk van 1912, de jongste uitgave van „Het Kerkblad", 'n exemplaar van „Gouden Jubileum" bevattende de Geschiedenis van 't 50-jarig bestaan onzer Gemeente en de volgende muntstukken: £1, 10/-, 5/- ('n geschenk van de zuster Bettie Venter, Wonnaarsboken) 2/6, 2/-, 1/- 6d., 3d. en 1d. van verschillende jaartallen.

Na dit sprak Mnr. W. N. Kuys, de Resident Magistraat. Hij zeide, uitgenodigd te zijn deze plechtigheid bij te wonen als vertegenwoordiger van de Staat. Hij is slechts 'n nederige dienaar van de Staat en als zodanig heeft hij de verantwoordelijkheid op zich genomen om deze heugelijke funktie bij te wonen. Personen die Burgersdorp 52 jaar ge-

leden gekend hadden kunnen ons dingen verhalen, die onze haren zullen laten rijzen. Daar was toen groot verschil en de gemoederen waren toen opgewonden. Nu echter in 't jaar 1912 hebben wij vrede en vriendschap. Het gebeurt dikwels dat hechte vriendschap ontstaat uit worstelingen in 't verlede. Wij zien dit vandaag in onze tevredene Unie van die Zuid Afrikaanse Staten; waar daar kort geleden bloedvergieting en haat was, is er nu 'n geest van verzoening. Zo zien wij hoe de Voorzienigheid op 'n geheime wijze te werk gaat om goede uitkomsten te weeg te brengen. Wij zien ook dikwels op 'n ander gebied dat hoe 'n mens ook al tracht zijn leven te verbeuzelen er 'n Opperwezen is Die zijn weg bestuurt, al dwingt hij ook om verkeerdt te gaan. Met betrekking tot 't vriendschappelijk gevoel dat er nu bestaat tussen de twee voornaamste kerken in dit distrikt, is 't geen twijfel dat wij die mensen danken moeten, die in 't verlede tot vandaag toe deze Gemeenten hebben geleid. Het is door Gods genade aan hunne goede diensten, aanhoudende en onvermoeide pogingen te danken dat wij vandaag vrede en voorspoed genieten. Hij wenst Ds. Postma te bedanken dat hij de gelegenheid had om in publiek zijn waardering uit te spreken voor wat deze kerk doet om 't dorp te versieren. De Gemeente zou zeker hun kerk meer gewaardeerd hebben indien zij ook eigenhandig gebouwd hadden — zelf de klippen kappen en de steunen metselden. Hij wenst de Bouwkommissie en Kerkeraad van harte geluk.

De Burgemeester, meneer G. A. Maasdorp was

de volgende spreker. Hij zegt dat het hem waarlik 'n eer is om bij deze plechtigheid tegenwoordig te zijn en bedankt namens de Municipale Raad voor deze uitnodiging. Het is voor hem 'n merkwaardig feit en 'n teken van blijdschap dat hier gebouwd wordt. Dit toont dat als wij de schouder aan het wiel zetten wat wij doen kunnen; want 'n korte tijd geleden werd de oude kerk afgebroken en reeds nu al wordt de hoeksteen gelegd. Hij kan 't niet verzwijgen om melding te maken van zijn dank aan meneer Cornelis Grobler, dat hij niet alleen deze Gemeente, maar ook de Municipale Raad zulk 'n voorbeeld heeft gezet. Hij hoopt de Raad zal deze les ter harte nemen. Dat men zo ijverig is om te bouwen toont dat ou Burgersdorp nog pal staat op zijn oude goede fundament. Wij zijn nog niet in de sloot. Neen, ou Burgersdorp leeft nog. Doch er is 'n groter zaak, waar we op letten moeten, en het is op deze steen hier, deze hoeksteen. Die heeft 'n betekenis. De kerk is 't fundament waarop alles gebouwd wordt. De Municipale Raad kan niet bestaan zonder de kerk. Ja, wat veel meer zegt, de Unie van Zuid Afrika rust op de kerk; zonder de kerk is ons land, is ons bestaan niets. En daarom is 't dat hij zich zo verblijdt, dat men hier 'n degelijk gebouw gaat oprichten; niet alleen om ons dorp te versieren en ons 'n voorbeeld te zetten, maar om alzo 'n blijvende fundament voor ons land en volk te leggen. Hij wenst de Bouwkommissie en de Gemeente hartelik geluk en alle sukses toe met dit gebouw.

De hoeksteen, 'n wit soliede marmere blok we-

gende 1800 lbs., die gedurende deze toespraken boven zijn plaats aan 'n zware ijzeren ketting hing, was bedekt. Op verzoek van de voorzitter van de Bouwkommissie liet de kontrakteur, Mnr. Orr hem zakken en ontblootte hij hem, zodat de toeschouwers de volgende opschriften, ingekapt en toen in lood ingedreven letters, lazen :—

Op de Noord zij : 'n Bronzen gravure voorstellende de Oude Kerk en daaronder : „De Gereformeerde Kerk gebouwd door onze Vaderen, 2 Nov. 1860.”

Op de Oostzij : „De Gereformeerde Kerk herbouwd 8 Junie 1912.”

Op de Zuid zij : „Op deze Petra zal Ik Mijne Gemeente bouwen. Matth. 16 : 18.”

Nadat deze sierlike marmere blok, groot 2 voet 3 duim bij 2 vt. 3 bij 2vt. kostende zowat £50, langzaam op zijn plaats was neergelaten verklaarde Ds. D. Postma de Hoeksteen voor waterpas, goed en stevig gelegd en sprak verder naar aanleiding van I Kron. 29 : 18 :—

„O Heere, Gij God onzer Vaderen Abraham, Izak en Israël, bewaar dit in der eeuwigheid in de zin der gedachten van 't hart Uws volks, en richt hun hart tot U!”

'n Zekere Hollandse dichter zegt van onze Heere Jezus :

„'t Strand, 'n schip, 'n berg, 't kruis
Waar Hij ook tot zijn God wou smeken,
Van 't hemels rijk op aarde spreken,
Dáar was des Heeren bedehuis.”

Elke plek, waar Hij nederknielde of leerde,

wijdde Hij door Zijn gebed en lering. Te Jeruzalem ging Hij echter met de schare op naar de Tempel. Dit voorbeeld volgden ook zijne discipelen. In de Zuilengang van de Tempel kwamen ze bijeen, totdat de Heidenen 't Christendom omhelsden en 't zo onmogelijk werd langer daar te vergaderen. Van toen af werden de woningen van de gelovigen de bedehuizen waar zij zich tot hunne godsdienstoefeningen verenigden. Zo vinden wij de eerste Christenen in opperzalen en andere ruime vertrekken, b.v. te Efeze in de school van Tyrannus, te Korinthe in de woning van Gajus, te Laodicca in die van Nymphas en te Kolosse in die van Archippus.

Omtrent 2 eeuwen lang waren deze de bedehuizen, en in dagen van vervolging waren weer dichte bossen, donkere graven en dompige hollen de enige plaatsen waar de Christenen hunne lofzangen en gebeden aanhieven. Naarmate echter 't Christendom veld won, werd de bouwkunde in staat gesteld om met grote sommen gelds sierlike kerken te bouwen. De eerste kerk waar wij van lezen is 't door zijn schoonheid beroemde bedehuis te Kikodemie (Klein Azië). Onder de wrede vervolgingen van de Romeinse Keizer, Diokletiaan, werden echter de eerste Christelike kerken verwoest. Doch door de genade des Heere brak het gulden tijdperk voor de Christelike kerk aan toen de Keizer, Konstantijn de Grote, zelf 'n Christen werd. Wanneer de kerkvaders van deze tijd schreven dan ontvonkten zij in heilige geestdrift en 't is of hun schrijfstift in 'n penseel verandert in de beschrijving b.v. van de kerken te Antiochie, Nazianze,

Alexandrië, en boven allen 't monument van Konstantijn, de St. Sophia Kerk te Konstantinopel, aan de Sophia, de Wijsheid Gods in Christus gewijd, door Wiens kruin hij overwonnen had.

Volgens de kerkgeschiedenis is 't schoonste tijdperk der Christelike Bouwkunde van de 12e tot de 14de eeuw. Men volgde toen de germaanse, gothise of spitsboogstijl. Ernstig is de indruk dier gebouwen, zoals b.v. van de eeuwen oude kerken of kathedralen te Keulen, 's Hertogenbos en Westminster Abby te Londen. Krachtig en vol majesteit verheffen zij zich in de hoogte, doch spreiden daarbij tevens zulk 'n rijkdom en grootste pracht ten toon, dat 't gevoel, *zo 't zuiver godsdienstig blijft*, tot iets hogers en beters wordt opgevoerd—zoals geen vroegere bouwstijl kon opwekken.

't Gevaar echter om de kunstzin van de mens en zijn godsdienst te veel te strelen is, dat men verleid wordt om in zulke prachtige kerken meer de aanbidding van 't stoffelike krijgt, dan 't dienen van God in geest en in waarheid. Diep doordrongen van de gedachte reeds door Jesaja vertolkt: „De hemel is mijn troon en de aarde is de voetbank mijner voeten; waar zou dat huis zijn dat gijlieden Mij bouwen zoudt?..... Op deze zal Ik zien, op de arme en verslagene van geest, en die voor Mijn Woord beeft”..... diep doordrongen van deze gedachte, vindt men dat na de Reformatie de kerken eenvoudiger worden gebouwd. Daarom noemt de Gereformeerde Protestant zijn kerkgebouw liefst *'t Huis des Gebeds*.

Niet dat de Gereformeerde de bouwkunde als iets

zondigs beschouwt; wij denken b.v. aan Kalvijn, die de beste architect uit Italië ontbood om o.a. zijn school te Geneva, vandaag nog 'n monumentale stuk werk, te laten bouwen. Maar nooit moet ons streven worden de aanbidding van pracht en praalwerk doch *altijd zijn de betrachtting van de zuivere godsdienst*, bestaande volgens de Apostel Jakobus in onszelfen onbesmet te bewaren van de wereld. Op de gesteldheid des harten voor de Alwetende God, op *de zin der gedachten* des harten komt 't aan.

Daarom toen David de ijver zijns volks voor de uitwendige bouw des tempels zag bad hij ernstig tot God: Bewaar dit in der eeuwigheid in de zin der gedachten des harten *en richt hun hart tot U, o God!*

Er is thans 'n grote en lofwaardige ijver in ons vaderland om nieuwe kerken te bouwen. Ja, zij worden bij de tientallen gebouwd. Is er ook zulk 'n ijver voor nieuw geestelik leven? Vermeerderen daarentegen niet de zonden ook in ons land en..... in onze dierbare gemeenten? De zonden b.v. van Zondagsontheiliging, wereldgelijkvormigheid, onzedelijkheid, enz?

O, laat 't toch nooit bij ons worden 'n uiterlike godsdienst, bestaande in de verfraaiing van onze kerken, terwijl er achteruitgang is in de vroomheid van onze wandel!

Bij 'n mooie kerk past toch zeker 'n schone levensgedrag.

Wij danken u voor de ijver die thans door u betoond wordt in 't bouwen van onze kerk; maar

laat bovenal de ijver om uw hart tot God te richten nooit verflauwen en ieder onzer make dit tot zijn bede: „O Heere, Gij God onzer Vadersen Abraham, Izak en Israël! bewaar dit in der eeuwigheid in de zin der gedachten van 't hart uws volks en richt hun hart, *ja mijn hart tot U!*”

Nadat Di. Preston Thomas van de Episkopaalse Kerk, W. J. Snijman van Venterstad, H. Pasch van Ladybrand en I. Kruger van Aliwal Noord, elk 'n kort woord van gelukwensing, bemoediging en vermaning gesproken had, werd gelegenheid gegeven aan elkeen om 'n bijdrage tot 't bouwfonds op de hoeksteen te leggen, de opbrengst waarvan ruim £200 was. Na nog verscheidene telegrammen en brieven van gelukwensing van afwezige leeraren en belangstellenden gelezen waren, eindigden de plechtige verrichtingen van de hoeksteenlegging.

III. DE KERKINWIJDING.

De plechtigheid die volgt op de Hoeksteenlegging is de Kerkinwijding of 't in gebruik nemen van de Nieuwe Kerk, want bij ons bestaat niet zoiets als 'n biezondere funktie van kerkinwijding, orgelinwijding enz. 't Woord „Kerkinwijding” heeft echter nu eenmaal burgerrecht onder ons gekregen en daarom gebruiken wij het ook maar kortheidshalve. Wel deze Plechtigheid vond plaats op 23 Oktober, 1913, zestien maanden na de Hoeksteenlegging.

Gedurende deze tijd ondergingen de bouwplannen tweemaal veranderingen, omdat eerst door Mnr. Donaldson veranderingen en in vele opzichten verbeteringen op de plannen van Mnr. Orr gemaakt werden, en toen later weer besliste verbeteringen gemaakt werden door de bekwame architect van Port Elizabeth, Mnr. Orlando Middleton. Zoals te begrijpen beliepen de bouwkosten iedere keer 'n hogere som. Eerst van £5,000 tot £7,000, omdat wij toen besloten ook 'n toren met uurwerk en klokkenspel aan de kerk te bouwen. Van £7,000 steeg de bouwsom weer tot £10,000, omdat wij toen weer de nieuwe plannen kregen van architect Middleton, tot de kerk eindelijk voltooid werd voor 'n som van iets over de £13,000, omdat de uitvoering van de plannen meer kostte dan wij ons voorstelden. De Gemeente werd echter, gelijk bij het

begin, zo ook nu, steeds op de hoogte gehouden, en elke keer werd eerst 'n Gemeentevergadering gehouden om toestemming tot verder bouwen te verkrijgen.

De vraag kan misschien gedaan worden: maar kon de Bouwkommissie dan niet vooraf geweten hebben dat de bouwsom zo hoog zou zijn? Hierop moeten wij antwoorden, dat na de Hoeksteenlegging wij niet meer volgens 'n kontrakt, maar bij stukwerk lieten bouwen en doordat wij geen eerste klas metselaars, pleisteraars en timmerlieden konden krijgen, tenzij wij hen de lonen tot zelfs 'n 2/6 per uur volgens de tarieven van de Werklieden Vereniging betaalden, kwamen de kosten veel hoger dan wij eerst berekenden. Een ander reden van de stijging der bouwkosten was, dat wij gaandeweg beter bouwmetaal gebruikten. De kerk zou b.v. eerst in klei gemetseld worden, doch na wij de fondamenteen zo goed gelegd hadden, eerst op 'n 2 voet laag konkreet en toen met kalk gemetseld, besloten wij de muren ook met kalk te metselen. Toen wij weer met de toren begonnen, metselden wij die met cement in plaats van kalk. En na wij de muren alzo met degelijke bouwmetaal hadden opgetrokken, kregen wij voor 't dak ook weer beter zink dan wij eerst gemeend hadden. Om 't pleisterwerk nu ook weer in verhouding met 't metselwerk te laten zijn gebruikten wij kalk, cement en plaster of Paris in plaats van gewone klei. En daar wij tot hertoe nu alleen eersteklas bouwmetaal hadden gebruikt, maakten wij al de deuren en de trappen naar de

gallerijen van teak hout in plaats van de gewone goedkope houtsoorten. Als dit nu alles in aanmerking genomen wordt dan verstaat iedereen waarom de kerk ons duurder uitkwam dan eerst berekend werd.

Gelukkig dat de Gemeente steeds gewillig was om de Kerkeraad en de Bouwkommissie te steunen in hun moeilijk werk. Het zou ons te ver voeren om 'n beschrijving te geven van al de wederwaardigheden van de Bouwkommissie gedurende die zestien maanden. Hoe zij geregeld elke maand vergaderden en soms urenlang moesten doorbrengen in ernstige bespreking van allerlei en nog wat in verband met 't bouwen: was 't niet over stenen en klippen, dan was 't weer over water en zand; was het de volgende keer niet over de bouwstoffen, dan was het weer over de bouwlieden. Want men moet verstaan dat de Bouwkommissie nu zelf de kontrakteur was. Om dan behoorlijk toezicht te houden besloot de Bouwkommissie, dat twee leden om de beurt voor 'n week lang op 't bouwterrein moesten blijven. Geen bestelling van bouw materiaal werd gedaan zonder toestemming van de beurtsleden en moest dan getekend worden of door de Voorzitter, of door br. Andreas Coetsee. Ook werd geen van de bouwlieden gehuurd zonder verlof van de twee beurtsleden. Als men nu nagaat dat de verschillende bouwmaterialen en 't ameublement van de kerk besteld werden van de verschillende grote steden van ons land en tot zelfs van Europa, en dat de meeste bouw- en timmerlieden van Kaapstad, Bloemfontein en Johannesburg ver-

kregen moesten worden en dat er op 't bouwterrein soms tot 40 mensen werkten, dan kan de Lezer enigszins 'n gedachte krijgen, niet alleen van de drukke korrespondentie, maar ook van de honderd en een hoofdbreken en slapeloze nachten die 't de Bouwkommissie kostte. Hadden wij 'n teleurstelling met de eerste kontrakteur, Mnr. Orr, en meenden wij beter en makkelijker met de werksopzichter, Mnr. Donaldson, te zullen bouwen, zo werden wij ook hierin teleurgesteld en moesten wij hem laten gaan. In zijn plaats stelden wij toen zijn neef aan, Mnr. J. Donaldson, nog 'n jonge man, die, hoewel ook in enkele opzichten onervaren ons trouw en vlijtig hielp tot de kerk klaar was. Aan hem komt veel lof toe voor zijn ijverige pogingen waarop hij trachtte de dikwels ingewikkelde plannen van de architect uit te voeren, en vooral voor zijne beleefdheid jegens de Bouwkommissie.

Terugziende op al de moeite, de zorg en de teleurstellingen die wij hadden, kunnen wij niet anders dan verklaren dat de Heere met ons was. Elke vergadering van de Bouwkommissie, en wij hadden vijf en dertig vergaderingen, werd altijd door bijna al de leden bijgewoond, en hoewel wij soms ernstig van gevoelen verschilden, konden wij elke keer na wij met gebed geopend hadden ook weer met gebed sluiten. En waarin wij kennelijk de hand des Heere zien is in de wonderlike leiding der Gemeente, die, niettegenstaande er elke keer 'n verandering in de bouwplannen en 'n vermeerdering van de bouwkosten kwamen, altijd o te zeggen eenstemmig was.

Toen de dag van Kerkinwijding naderde kwamen dan ook de Gemeente op met grote blijdschap, reeds vroeg in de week om klaar te maken voor de ontvangst van de vele belangstellende broeders en zusters van de naburige dorpen en provincies. Tot ons waren overgekomen Prof. Dr. J. du Toit, van Potchefstroom, Dr. S. O. Los van Pretoria, Di. T. Hamersma van Philipstown, G. Kruger van Barkly Oost, I. Kruger van Aliwal Noord en J. Snijman van Molteno. De volgende kerkeraadsliden vereerden ons met hunne belangstellende tegenwoordigheid: Oudl. A. J. S. Kruger, van Bloemfontein; Oudl. J. A. Venter, Boshof; Oudl. W. P. J. Pretorius, Barkly Oost; Oudl. D. J. Coetzee, Reddersburg; Oudl. J. P. du Plessis, D. G. v. d. Walt en Diak. J. J. Grobler van Jamestown; Oudl. P. C. Coetsee en Diak. A. P. van Wijk en A. J. Venter van Venterstad; Oudl. B. R. Buys en Diak. F. J. Venter van Aliwal Noord; Oudl. J. J. Coetsee, Steynsburg; Oudl. J. v. d. Walt en Diak. W. van Heerden en G. Olivier, van Molteno. Van al deze gemeenten, maar vooral van Venterstad, Molteno, Aliwal Noord en Jamestown, kwamen honderden belangstellende broeders en zusters. Van de drie andere kerken hier kwamen hunne Predikanten, Kerkeraadsliden en verscheidene Lidmaten.

De winkels werden met de eerste dienst gesloten, zodat bijna al de winkeliers en klerken met ons vergaderden.

De Magistraat, met zijn Assistent, de Municipale Raad, de Dokters en de Prokureurs waren allen

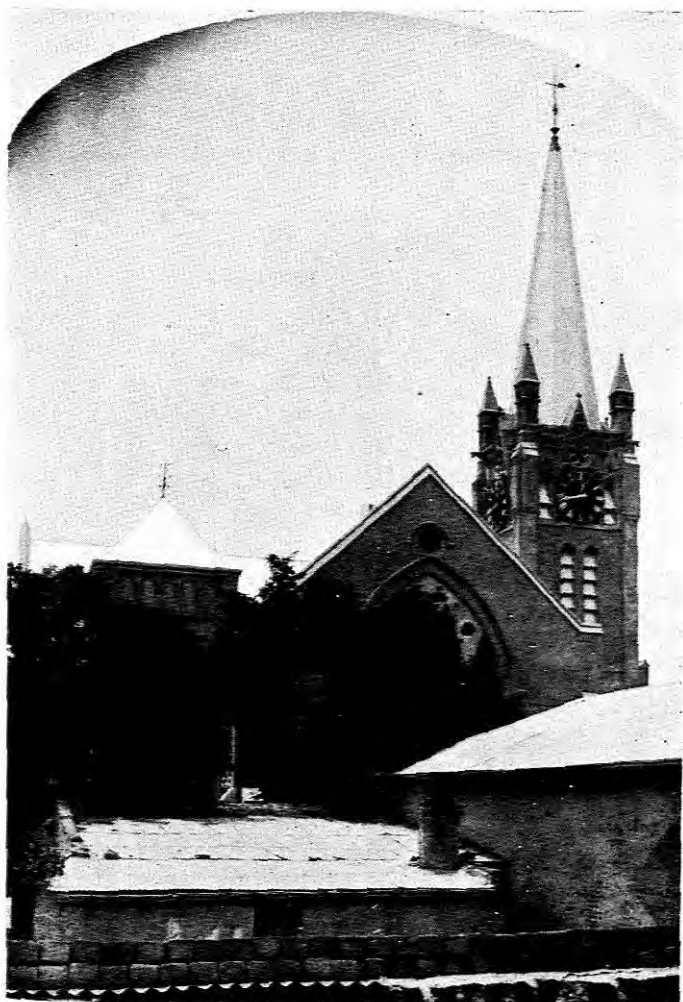
daar. Het was waarlik 'n feesthoudende menigte, volgens schatting meer dan 2,000, die de eerste dienst bijwoonde. Wat 'n getuigenis was dat niet voor de ere Gods! of was het meestal uit nieuwsgierigheid? O, dat onze godsdienst niet gelijk 'n voorbijgaande wolk zij!

Volgens de Regelingskommissie vergaderden al de Kerkelijke en Publieke Lichamen en Ambtenaren voor de Vrije Christelike School, waarin wij gedurende 't bouwen gekerkt hadden, en gingen wij vandaar in geregelde orde naar de Nieuwe Kerk waar de Gemeente ons opwachtte. Bij de hoofdingang van de kerk gekomen heette de Voorzitter van de Bouwkommissie allen welkom en na de aankondiging dat de Zusters der Gemeente bij de hoofdingang moesten inkomen en de Broeders bij de Zuidelijke deur, ontving hij de sleutel van de jonge heer J. Donaldson, die eerst de Bouwkommissie hartelijk bedankte voor alles wat zij aan hem gedaan hadden en voor de vriendschappelijke verhouding die er altoos tussen hen bestond, ontsloot Ds. D. Postma de deur en ging men in geregelde orde de Nieuwe Kerk binnen. Het duurde 'n geruime tijd voor die schare mensen allen in de kerk waren, en zoals te begrijpen moesten velen zich maar met staanplek behelpen.

De Leeraar verzocht de Gemeente toen om staande Psalm 146: 1 te zingen. Met volle borst en 'n recht dankbaar hart zong de gemeente toen:

„Prijs de Heer met blijde galmen,”

want eindelijk kon men dan toch door de goedheid des Heere de nieuwe kerk in gebruik nemen.

De Kerk van de Zuidzijde.

Daarna bedankte de Voorzitter de Bouwkommissie voor alles wat zij gedaan hadden, de Bouwmeester, en de Gemeente alsook alle vrienden die iets hadden bijgedragen tot 't Bouwfonds. Voorts werden gelezen brieven en telegrammen van gelukwensing van: Di. L. J. du Plessis, L. P. Vorster, P. N. Venter, P. Postma, W. J. Snijman, W. Postma; de Kerkeraad van Middelburg (Kaap), en van Potchefstroom; van de Professoren en Studenten; van weduwe S. Postma. Middelburg; Mnr. F. C. Eloff, Pretoria; J. Henning, Ventersburg; Henning, Amsterdam, Transvaal; Eerw. Zending Stander, nabij Kaapstad; Mnr. Carel van Rooij, L.P.R., Kaapstad; en onze Architect, Mnr. Middleton, Port Elizabeth; terwijl President Steyn ons 'n zeer hartelike en tevens belangrijke brief schreef, die in 't volgende hoofdstuk volgt.

Daarna ging Prof. Du Toit verder in de dienst voor en hield de zeer boeiende predikatie die ook later volgt. Bij de uitgang werd 'n gave voor 't Bouwfonds gevraagd en zowat £50 werd bij de verschillende deuren ontvangen. 'n Paar uur daarna was er 'n grote schare kinderen die de Kerk bijna geheel vulden en met wie Ds. G. Kruger de weeklage van David over zijn Absalom behandelde. In de namiddag ging Dr. Los in de Voorbereidingsdienst voor en preekte over Simson, die, zo verstrikt in de listen van Satan, niet wist dat de Heere van hem geweken was. In de avond werden drie lezingen gehouden over de Roeping van de Gereformeerde jegens de Staat, jegens de School, en in 't Huis, door Di. Hamersma, I.

Kruger en Los. Deze lezingen worden ook hiermee gepubliceerd. De volgende morgen trad Ds. Hamersma op voor de Gemeente en wees ons bemoedigend en onderrichtend op de eenheid der Gemeente onderling en met Christus in de Avondmaalspreek over de woorden: „Een brood is het, zo zijn wij velen één Lichaam,” (I Kor. 10:17), en in duidelijke taal wees Ds. Kruger ons in de Nabetrachtingspreek de wandel van de Avondmaalsganger aan, naar aanleiding van I Joh. 2:3. Bij deze dienst bediende Ds. Snijman van Molteno de Heilige Doop aan vier kinderen der Gemeente, onder wie ook 'n kind van de plaatselijke Leeraar was. In de avond toen de Gemeente voor 't laatst vergaderde was het om de Heere te danken. De Leeraar sprak naar aanleiding van II Kor. 3:18, en toonde aan dat onze dankbaarheid daarin moet uitkomen, dat wij ons gedurig bewust moeten zijn, dat wij door de werking des Geestes naar 't beeld van Christus in gedaante veranderen, van heerlijkheid tot heerlijkheid; terwijl wij met Oudd. J. M. Venter en J. H. v. d. Walt onze dankgebeden opzonden.

D. POSTMA, Mz.

B'dorp, Dec. 1913.

BRIEF VAN PRESIDENT STEYN.

Onze Rust,
5.10.13.

Ds. D. Postma,
Burgersdorp, K.P.

WelEerw. Vriend,

Uw schrijven namens de Kerkeraad mij en mijn echtgenote uitnodigende om tegenwoordig te zijn bij het ingebruik nemen van uwe nieuwe kerk heb ik ontvangen.

Ik dank u en uw Kerkeraad voor de vriendelijke uitnodiging. Als mijn gezondheid zulks had toegelaten dan zouden wij zeker een poging hebben gemaakt om tegenwoordig te zijn. Nu is het echter onmogelijk.

Ik wens u en uwe gemeente van harte geluk met die heuglike gebeurtenis.

De opening van 'n nieuwe Kerk is altijd een mijlpaal op de weg van ene gemeente, en een blijde gebeurtenis waarover een ieder die het wel meent met ons volk zich moet verheugen, want in Gods Huis heeft de gemeente de gelegenheid om voorzien te worden in hare geestelijke behoeften en uiting te geven aan hare diepgevoelde geloofsovertuiging.

De Kerk is niet alleen de vergaderplaats van de gemeente maar is ook een middenpunt van beschaving waaruit naar alle richtingen edele en hogere gedachten zich verspreiden. In dit opzicht heeft de *Hollandse Kerk* een groot en edel werk verricht. Weinig weet blank Zuid Afrika wat het aan die *Hollandse Kerken* te danken heeft. Door hare strenge opvatting van het leven, door hare strenge geloofsbeginselen en door haar nog strengere tucht hebben zij een invloed uitgeoefend direkt op hare leden en indirekt op anderen die met die leden in aanraking kwamen, die een gezegende uitwerking heeft gehad

Niet alleen zijn daardoor hare leden die de wildernis ingetrokken waren van verval gered, maar het ras werd zuiver gehouden. Wat Zuid Afrika verschuldigd is aan de *Hollandse Predikanten*, over wie dikwels met smalende toon wordt gesproken, zal de onpartijdige geschiedschrijver die de beschavings geschiedenis van Zuid Afrika te boek stellen zal wel openbaren.

De Kerk was in 't verleden alles en alles voor het volk, en hare gezegende invloed werd dan ook in alle richtingen gevoeld. Is het echter heden nog zo, of begint de Kerk haar invloed te verliezen? Niemand die de zaken ernstig in de ogen ziet kan er aan twijfelen dat er een verwijdering van de Kerk overal te bespeuren is, en de gevolgen daarvan nu al reeds gevoeld worden.

In vroegere dagen werd het beschouwd als een schande, niet lid van de Kerk te zijn, tans is dit gevoel er niet meer. Het opgaan naar de Kerk

wordt langzamerhand geen behoefte meer. De belangstelling in de kerk-aangelegenheden vermindert op een zichtbare wijze. Waaraan is dit verval toe te schrijven? Is er dan geen leven in onze Godsdienst meer? Neen, maar er is geen Godsdienst meer in ons leven. De grote kracht van de godsdienst vindt men bijna niet meer in ons leven, namelijk „de liefde.”

Als wij ons ogen slaan op ons maatschappelijk zowel als ons politieke leven dan kunnen wij duidelijk zien dat bijna al ons moeilijkheden daaraan toe te schrijven zijn.

Het zou mij te ver leiden om al de bewijzen hieromtrent aan te stippen, laat mij echter een paar noemen. Het onderling vertrouwen is zeer verminderd, het woord van een man heeft tans niet de waarde dat het vroeger had. In vroegere dagen zou geen van onze voorouders er aan gedacht hebben om een schuldbewijs of schepekennis van zijn schuldenaar te vorderen, tans is dit geheel anders, maar dan moet het ook erkend worden dat in die dagen insolventie en bankroetschap bijna onbekend was en als een schande beschouwd werd. Thans is het dikwels een uitweg om de betaling van wettige schulden te ontduiken en heel dikwels zelfs om schatten op een oneerlike wijze te vermeerderen. Neem nu het geval van onze armen die langzaam maar zeker achteruit gaan en voor ons verloren raken. Wij verwachten dat de Regering moet redden terwijl het onze plicht is, want terecht heeft de heer Merriman de „Boeren Vriend” onlangs er op gewezen dat als wij volharden om

niettegenstaande teleurstelling op teleurstelling die armen op onze plaatsen te bezigen er geen arme blanke kwestie in ons land zou zijn. Wij laten hen echter aan hun lot over om alzo rijp te worden voor de verleidelijke beginselen van het Socialisme en rijp te worden voor nog erger n.l. rijp voor Syndicalisme.

Als wij dan voor feiten komen te staan als b.v., de onlusten in Johannesburg dan schrikken wij en zoeken de oorzaak overal. Ja, wij zoeken het zelfs bij de arbeid en de arbeiders alsof de Heilige Schrift niet zegt: „In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten en het dus een van de heiligste plichten en rechten van een mens is om te arbeiden inplaats van de oorzaak bij ons zelf te zoeken. Ons gebrek aan liefde is de enigste en ware oorzaak. Ook daår waar de Regering onze armen bezigt wordt dikwels vergeten dat het goede staatkunde is om die mensen zodanig loon te geven dat zij hunne famielies goed en degelik kunnen onderhouden en opvoeden. Als burger en Staat eenmaal begrijpen dat zulks hun plicht is en in belang van het volk zelf is dan zullen wij minder horen van

Terwijl onze kerken rekening moeten houden met de tijdgeest en waar nodig daarvan gebruik moeten maken in de dienst van onze Heer, moeten zij de wereldse geest vermijden, want als de wereldling slechts in de kerk krijgt wat hij aldag er buiten vindt dan heeft hij waarlik geen kerk nodig.

Het zal ons niet veel nut zijn om kerken en scholen te bouwen als wij de eerste vereiste voor

beiden bij ons laten uitsterven, n.l. de Liefde. Als wij haar aankweken en voeden, dan zullen onze kerken niet meer beschouwd worden als de plaats waar droge dogma fijn gemaald wordt, maar als de plaats waar de vermoeide strijder nieuwe kracht zal opdoen, waar de moedeloze nieuwe hoop zal krijgen en waar de zondige en zwaar beladen mens zal komen, wetende, dat daar in de tegenwoordigheid van de reine Almacht allen gelijk zijn. Waar de grote Liefde de harten van iedereen zal vullen die zij dan met zich in hun dagelijks leven kunnen brengen, dan zal er weer leven in onze godsdienst komen, leven in onze kerken, en het ware leven onder ons volk.

Dat zulks de ondervinding van u en uwe gemeente moge zijn is de innige bede van

Uw Vriend,

M. T. STEYN.

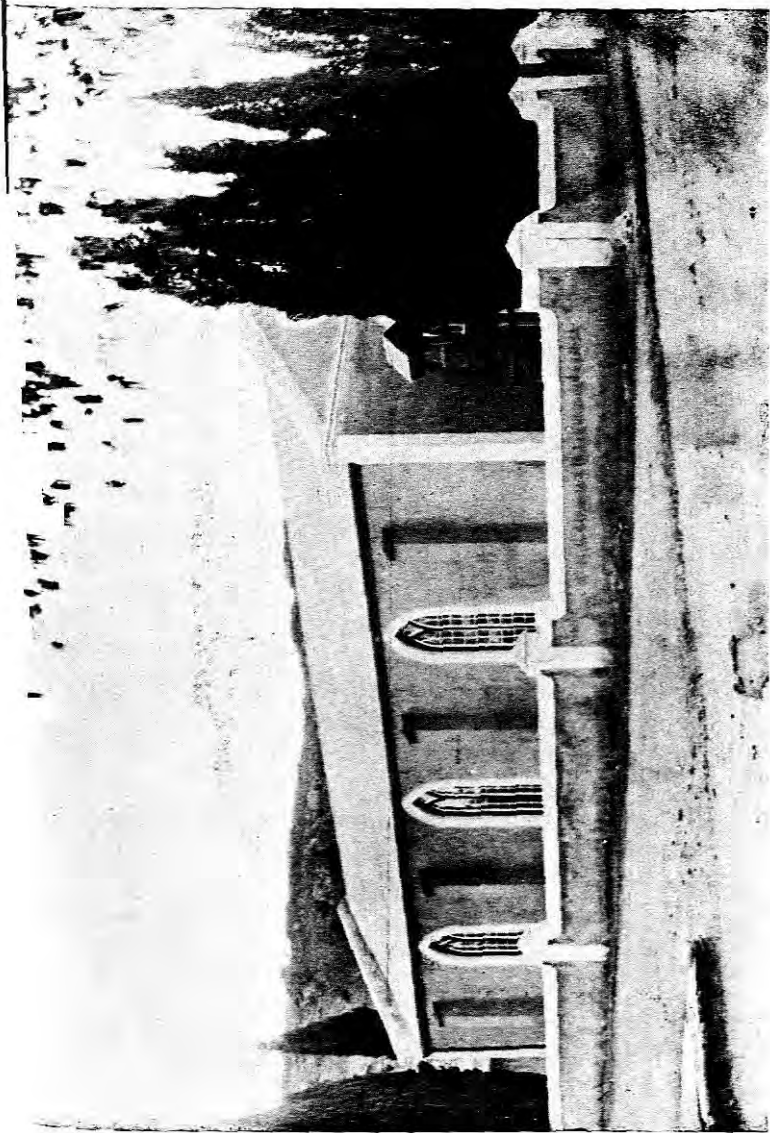
DE UITERSTE HOEKSTEEN.

Daarom is ook vervat in de Schrift: Ziet Ik leg in Zion een uiterste hoeksteen, die uitverkoren en dierbaar is; en: Die in Hem gelooft, zal niet beschaamd worden.

1 Petr. 2:6.

Toen ik laatst onder U verkeerde, Gel., stond alhier nog het oude kerkgebouw met zijn spreekwoordelijk-diepe fundering, zijn somber-zware muren en zijn zielloos-doffe gewelven, 'n monument van eenvoud en degelijkheid, maar ook van offervaardigheid en zedelijke moed. Wij vernamen toen van de nog overgeblevene vaders welk een moeite en zorg het gekost heeft om een bouwwerk van die grootte en hechtheid, met die doelmatigheid en sobere eenvoud tot stand te brengen.

Nu is het gesloopt. Alleen de weg der herinnering leidt ons weer naar dat oude terug, voert ons weer die poorten binnen, doet ons aanzitten in die simpele banken en doet ons schouwen naar boven, waar de dienaar beklimt het bruine spreekgestoelte. Ja, niet licht zullen de sporen van die herinnering in ons worden uitgevaagd. Want, zie, het stoffelijke en geestelijke, het tijdelijke en het eeuwige zijn in ons zieleven innig samengeweven. Wij zijn we-

Het Oude Kerkgebouw.

zens der eeuwigheid, maar ook kinderen des tijds.

Menigeeen zal dan ook nog lang in dat oude terugleven en—daarvan genieten. De dingen in de verte toch zijn dikwels schoner dan die nabij zijn en herinnering aan genot gaat dikwels het genot zelf te boven.

En dan, 'n kerkgebouw is geen kleinigheid in het leven van een gereformeerde. Al is het gebouw hem geen tempelheiligdom, toch heeft zijn veelvuldig verkeren daarin iets van het „geplant” zijn in de voorhoven des Heeren. (Ps. 90).

Ik kan met U in deze meevoelen. Onder dat oude dak heb ik het eerst de eenvoudige dienstoefening bijgewoond, en heb ik daarna 3½ jaar geregeld verkeerd. Dit woord is dan ook een woord uit mijn hart tot uw hart.

Maar dit oude is verouderd en verdwenen en het gloednieuwe is daarvoor in de plaats gekomen. Onder de belichting van de eeuwigheid ons stellend, kunnen wij ook van 'n gebouw zeggen wat de Schrift van de bloem getuigt: zijn plaats kent het niet meer!

Alzo met U heimwee voelend, kunnen wij evenzeer delen in Uw dankbaarheidsstemming en feestgevoel. Op dezelfde plaats spruit een andere, sierliker bloem uit de grond, een plant door mensenhand gekweekt en gekoesterd, die bloeit uit diepheid van wortel in fijnheid van harmonie en lijn, in frisheid en kleurigheid van uiterlik. Als wij dit gebouw mogen aanmerken als een dienen Gods met het kostbaarste en fijnste en edelste dat wij bezit-

ten—en wij doen dat naar het oordeel der liefde—dan is hier een grote taak verricht.

Hoeveel bezwaren zijn niet uit de weg geruimd! Hoeveel beleid en voorzichtigheid is niet gebruikt! Hoeveel offers zijn niet gevraagd! Nu is het werk volbracht en gij geniet er van. Dit gebouw zal nu staan als een voorwerp van schoonheid en wij kunnen het ook hier de dichter nazeggen: „een ding dat schoon is, is een bron van voortdurende vreugde”. Tot in lengte van dagen zal aan deze aangename plaats door U worden aanbeden.

Maar laat ons nu met de gedachte vooruitschieten. Ook dit gebouw zal eens—het mag duren zolang het wil—als een bloem verwelken. Ook uwe vaderen hadden gemeend iets groots en iets zekers te bezitten toen zij het eerste gebouw hadden voltooid. Doch hun werk is niet meer!

Deze opmerking maken wij niet om u zwaarmoedig te stemmen. Gij kent de Schrift. Jesaja spreekt het zo roerend uit, juist wanneer voor Israël een tijd van verblijding aanbreekt: „Een stem zegt: Roep! En hij zegt: Wat zal ik roepen? Alle vlees is gras en al zijne goedertierenheid als een bloem des velds.” De Schrift is hier het orgel van Gods soevereiniteit en zijn geluid beeft ons door het hart. Maar zie, ook een ander geluid dringt ons in het binnenste. Er staat enerzijds: het gras verdort en de bloem valt af, maar ook anderzijds: Het woord des Heeren bestaat in der eeuwigheid.

Dit dubbele refrein klinkt door heel de Schrift heen en ook Petrus zegt het Jesaja na, dat het gras

verdort en de bloem afvalt; maar ook dat het woord des Heeren blijft in der eeuwigheid (1 : 24, 25).

Welnu, daarvoor hebt gij immers dit huis gesticht: opdat U gedurig toegeroepen worde het woord aangaande de ijlheid en wezenloosheid der aardse dingen, en daarnaast U verzegeld worde de belofte des eeuwigen levens. Dit kostelijke gebouw zal middel en niet doel zijn. Het zal, gelijk wij allen, de tijd en raad des Heeren moeten dienen. En o, in die dienst is het niet onverschillig welk instrument wij kiezen. Geve dan God dat dit pracht-instrument bevorderlik moge zijn tot uitbrenging van zijn roep in de wereld, die roep van de vergankelijke bloem en het blijvende woord. Niet alleen heden en morgen, maar op elke Sabbat vergadere Christus als de opperherder zijn kudde aan deze plaats.

Van harte bidden wij, dat ook dit eerste samenzijn ons krachtdadig lere de onvastheid aller dingen, opdat wij nu voor het eerst of nu wederom mogen zoeken de vastheid van ons eeuwig huis.

Ons tekstwoord laat u zien de onvergankelijke tempel Gods, waarvan de gelovingen zijn de levende stenen en Christus is de uiterste hoeksteen. In verband met die hoeksteen wijst ons de apostel op drieërlei vastigheid.

I.

Wanneer wij een fundament leggen, zoeken wij een vastigheid onder de begane grond. Wij graven tot op de gruislaag of rotsbank. De eerste steen van dit gebouw rust in de stille, onbewogen diepte der aarde.

Zo doet God. Christus, hoek- en grondsteen zijnde, is niet onze eerste vastigheid. Petrus zegt: „Daarom is ook vervat in de Schrift: Ziet, Ik leg een uiterste hoeksteen.”

„Ziet”—zo wordt de aandacht gewekt voor de bekendmaking van de *Raad des Heeren*.

En dan: „Ik leg in Zion een uiterste hoeksteen”. Dit is de inhoud van de Raad des Heeren. Hieruit blijkt dus dat de *Raad des Heeren*, zo onwrikbaar sterk (Ps. 33:11), onze eerste vastigheid is.

Dit woord is aan Jesaja (28:16) ontleend en wordt door dit Schriftverband ons geheel duidelijk.

Zion was een rotsgebergte, de machtige burcht van de Jebusieten. De berg Zion wankelt niet (Ps. 125:1). Op die rotsgrond zonk de eerste steen van de tempel. Daarom was de tempel vast.

Wel zocht het volk zich andere sterkten: een verbond met de dood en een voorzichtig verdrag met de hel. Maar die toevlucht der leugen zou weggevaagd worden, want God had in Zion zijn „onwrikbare vastigheden” gelegd. Dáár was zijn wet, zijn woord, zijn dienst en tegenwoordigheid.

Dit alles was echter afbeeldsel van de toekomstige, laat ons liever zeggen, eeuwig-voorbestaande goederen.

„Zie ik leg een grondsteen in Zion” is het *Besluit* Gods, waardoor Christus ons als Middelaar werd besteld. Die Middelaar als hoeksteen heeft een vaste grond onder zich, t.w. de Raad of het Besluit Gods. Daar nu het besluit Gods tevens is de besluitende God, zo rust de Middelaar op de Vader, die

uitgangspunt en diepste grondslag is van onze verlossing. Het grote „Ik” van God spreekt hier.

Waarom graven wij zover in de eeuwigheid terug? Omdat de Schrift het doet, en daarmee een doel heeft.

Wij als gelovigen zijn al te onvast, worden te licht bewogen. Een dag in de hoogte en een ander dag in de diepte. Dit komt omdat wij met ons besef nog niet worstelen in de absolute diepte Gods. Dit wil de Schrift ons leren doen.

Tevens waarschuwt zij ons hier, om het eeuwige huis onzer zaligheid niet te vestigen op de zandgrond van een overhaaste bekering. De zaligheid is een zaak der eeuwigheid—geen tent of hut inderhaast uitgespannen of opgetrokken, maar een gebouw, waarvan de eerste steen in Gods eigen Wezen gegrond moet liggen.

„Daarom is vervat in de Schrift”,—opdat gij vastheid zoudt hebben. Gij rust ter laatste instantie niet in uzelf, ook niet in Christus, maar in de Rotssteen, wiens werk volkomen is. (Deut. 32:4).

Nietig is de verschuifbare bodem, waarop gij uw tent uitstrekt in vergelijking met de vastigheid, waarop het fundament van dit kerkgebouw ligt. Nietig weer is deze onderbodem, vergeleken met de diepte, waarin uwe bergen worstelen. Nietig is echter dit alles in vergelijking met Gods eeuwig, onwankelbaar Wezen. Eer de bergen geboren waren, ja van eeuwigheid tot eeuwigheid is Hij God. (Ps. 90).

Petrus, voornemens Christus te eren, blijft bij Hem niet staan. Hij is 'n Rots, maar onder Hem

ligt nog een ander Rots—Gods Raad en Welbehagen! Dit is geen spitsvondigheid, maar Schriftwaarheid, aan u geopenbaard zo goed als aan de eerste gemeente.

Wat maakt deze waarheid ons stil en gerust! Bij elke storm bedenken wij dan, dat wij rusten op de onroerbare, onverstoorbare kristalberg van de eeuwigheid. Wij zijn door Christus gevoegd in Jehova, in Hem Die zegt: „Ik zal zijn Die Ik zijn zal.”

II.

Onze tweede vastigheid is, blijkens de tekst, de Hoeksteen zelf. Naar goddelijke architectoniek is die Steen de onderschraging en samenvoeging van het ganse bouwwerk (Efere 2:21). Daarom moet hij goed vastliggen in het goddelijke wezen, zal de satan zich tegen dat onbewegelijke en onverschuifbare te pletter lopen.

Uit de oergrond der onzichtbare wereld komt Hij dan ook op in het licht, gelijk een fundament uit de diepte der aarde. Hij kan niet bewogen worden: (1) omdat waar Hij vastligt de roering van de oppervlakte niet gevoeld wordt en (2) omdat Hijzelf zo vast is.

Dit laatste bewijst Petrus met het woord „uitverkoren”. Bij Jesaja staat daarvoor „beproefd”. Beide betekenen hetzelfde, want in vs. 4 zegt Petrus van die Hoeksteen dat Hij „bij God uitverkoren” is. Het woord „bij” heeft hier bijzondere kracht. Het betekent: Uitverkoren voor God, in zijn tegenwoordigheid, onder zijn oordeel.

Dat zegt wat! Laat eens een mens door dat oordeelsvuur gaan, voorbij die gloeiende ogen Gods!

Maar Christus komt er beproefd uit. Hij doorstaat de oordeelskeur van God en is daarom uitverkoren. Uitgezocht omdat Hij alleen goed is. De grote Keurmeester heeft het merk van zijn goedvinden daarop gezet. En wat voor Zijn oordeel kan bestaan, zal nimmer, nimmer omgeworpen worden.

Die beproeving en uitkiezing was nodig, want God moet kunnen zeggen: „een iegelik die in Hem gelooft, zal niet verdorven worden.” Een iegelik—zo heeft God het laten proklameren in de hele wereld en gedurende alle eeuwen die geweest zijn. Nooit heeft Hij daar iets van teruggenomen of daar wijziging in aangebracht. Dat hoeft ook niet, want God kent de grond waarop Hij het zegt en die grond is Christus.

O, daar is wat gepoogd om te laten wikkelen die Steen! Door satan in al zijn verzoekingën, tot aan het kruis toe. Door de overpriesters en schriftgeleerden met hun woorden en werken. Door de discipelen en alle gelovigen met hun twijfel. Al maar een beproeven of Hij wel is de Christus.

„Beproefd is Hij, want die schare die niemand tellen kan, die levende stenen zonder cijfer, in de loop, der eeuwen torenhoog gerezen—zij rusten allen op Hem en nooit is er een enkele scheur in het gebouw gekomen. Van af Abel rusten zij allen op Hem en nog heet het: zalig zijn allen die op Hem betrouwen.

Daarom noemt de apostel die steen ook dierbaar of kostbaar. Dat is Hij reeds in zich zelf. Goud dat

uit de beproeving komt, uit de smeltkroes, heeft koopwaarde en is ons dierbaar.

Zo krijgen wij door de oordeelskeur die over Christus ging een begrip van zijn heerlike Midde-laarsnatuur, die nooit vallen of vervallen kan. Die hoeksteen is dierbaar, kostelik, onbetaalbaar. Ber-gen van edelgesteenten halen er niet bij.

Tweeërlei vastigheid dus : een Rots op een Rots; op Gods Raad ligt Gods Zoon gefundeerd.

Zulk een Christus prediken wij. Betrouw op Hem al gij volk !

III.

Onze derde vastigheid is het geloof. Petrus zegt : „Die in Hem gelooft zal niet beschaamd worden”. Jesaja zegt : „Wie gelooft die zal niet haasten”. Hetzelfde dus, want vluchten in haast is beschaamd worden.

De vastigheid van het geloof blijkt hieruit dat het woord door Jesaja voor „geloven” gebruikt, van dezelfde wortel is als het bekende Hebreeuwse woord „Amen”. Gij weet wat de laatste Zondag van de Katechismus ervan zegt : „Amen wil zeg-gen : Het zal waar en zeker zijn”. Wilde Jezus iets met nadruk bevestigen, dan zeide Hij : amen, amen, door onze Bijbel vertaald : voorwaar, voor-waar.

Geloven is dus amen zeggen. Vandaar dat Pau-lus het geloof noemt een „vaste grond” (Hebr. 11). Geloven is onverzettelik zijn. En dit kan slechts van één geloof volkomenlik gezegd worden, nl. van het zaligmakend geloof.

Het geloof is ook een rots. Onze derde vastigheid is dus een rots, op die tweede rots, terwijl deze weer vastligt op de eerste rots. Een waar geloof is volgens de Katechismus een zeker d.i. *stellig* weten en *vast* betrouwen. Op dat „zeker”, „stellig” en „vast” komt het aan. Een geloof dat geen vastheid brengt is geen geloof.

Een martelaar krijgt gij van zijn punt niet af. Zijn lichaam kan tot as verbrand worden, maar zijn overtuiging blijft. De hele wereld kan tegen hem zijn als tegen een Athanasius, maar hij wijkt geen duimbreed.

Daarom leert de Schrift de volharding der heiligen en zij is ons geen afgetrokkenheid. De in Christus vernieuwde menselijke natuur kan niet vallen, of Christus zelf moet kunnen vallen! Eenmaal geloven is altijd geloven.

Op grond van Christus' vastigheid, ja van de vastigheid van Gods Raad onder Hem, is er een *verzekerdheid* des geloofs. Bij al het weifelende en mistroostige in ons, blijft één Steen onverwikt: „Jezus is de Mijne!” Zelfs al moeten wij in doodsnood met Esther uitroepen: „Kom ik om, zo kom ik om!” dan is hier nog een waagstuk des geloofs.

Waarom kan het geloof zo vast zijn? Omdat het, gelijk Christus, uit het oordeel opkomt, m.a.w. uit de wedergeboorte. De wedergeboorte is, voor al wat vlees is in ons, het oordeel Gods. Dan gaan Gods golven en baren over ons henen.

Daarom vergelijkt de Schrift het geloof en de gelovige bij keurgesteente. Denk aan de borstlap van de Hogepriester en aan het edelgesteente van

1 Cor. 3. Door het oordeel van water en vuur wordt het keurgesteente gevormd. Wat na het oordeel overblijft, nl. het geloof, is Gods eigen werk. Wie zich dus tegen het geloof verzet, verzet zich tegen God zelf, tegen zijn werk.

Dit geloof draagt het karakter van het geloof *in Christus*. Niet los ligt de gelovige op Hem, maar Christus is het saambindende element van de gemeente. Daarom zegt Paulus, tevens sprekende van de vastigheid (of liever bolwerk) van het geloof, dat wij opgebouwd zijn niet *op* maar *in* Hem. Kol. 2:6, 7). Door een onverwrikbaar cement zit de gelovige aan Christus vast. Die twee zijn tot één geworden.

Een granietrots kunt gij in tweeën doen splijten met uw springstof; maar de gelovige van Christus wegscheuren—nimmer!

Geve ons God dat geloof, dat niet beschaamd maakt en dat vastligt in zijn eigen Wezen!

DE ROEPING VAN DE GEREFORMEERDE TEGENOVER DE STAAT.

De roeping van de Gereformeerde tegenover de Staat is het onderwerp, waarover we verzocht zijn heden een lezing te houden.

Het spreekt wel van zelf, dat met Gereformeerde hier niet juist bedoeld wordt hij, die lid is van de Gereformeerde kerk, maar dat we hier het oog hebben op alle Christenen, die de Gereformeerde belijdenis zijn toegedaan.

Dit is op zich zelf reeds duidelijk, maar om misverstand te voorkomen, achten we het niet overbodig, dat hier uitdrukkelijk te zeggen.

Een kenmerkend eigenschap van de Gereformeerde belijdenis is, dat ze eist, dat de naam van de Heere op alle terrein of gebied van het leven moet worden geëerd. De Heere heeft alles geschapen om de eer van zijn heilige naam. Ook de menselijke samenleving. Deze samenleving is een samenstel van allerlei levenskringen, die alle hunne verschillende werkzaamheden, verrichtingen, doeleinden en roepingen hebben.

Hoewel deze kringen nooit juist door duidelijke lijnen van mekaar zijn te onderschei-

den, is toch elke kring zelfstandig en heeft iedere kring ook zijn eigenaardig leven, zijn wetten en aard.

Om duidelijk te zijn noemen we een paar van die kringen als: het huisgezin, de school, de kerk, de wetenschap, de kunst als ook de staat. Al deze kringen moeten nu bestaan en zo ingericht zijn, dat de naam des Heere er door wordt groot gemaakt.

Onze menselijke samenleving is alzo dan zeer rijk samengesteld en daarbij ingewikkeld en het kost veel studie om juist te zeggen, wat de Christenen in elke kring juist als zijn roeping heeft te beschouwen. De Christen toch heeft in elke kring, waarin hij verkeert of waarmede hij in aanraking komt, zijn invloed te laten gelden en zijn licht te laten schijnen.

Hoewel de Christen een burger is van het koninkrijk van de Heere Jezus en Deze aan Pilatus gezegd heeft, dat zijn rijk niet van deze wereld is, moet toch de Christen zich niet van de wereld afzonderen en zich van alles onthouden uit vrees besmet te worden met het kwaad. Matth. 5:13—17.

Onze samenleving, die we ook in de ruimste zin van het woord, maatschappij zouden kunnen noemen, is met hare instellingen wel zondig, d.i. met zonde besmet, maar toch niet één stuk zonde. Door Gods genade is er ook nog veel burgerlik goed in die maatschappij.

Wij nemen aan, dat een ieder van U als een Gereformeerde, instemt met de stelling, dat de Christen een eerlike roeping heeft te vervullen in die kring of dat gebied van het leven, dat we staat noemen.

Wat is nu de roeping van de Christen van Gereformeerde belijdenis tegenover de staat in het algemeen, en onze roeping tegenover onze staat in 't biezonder? Ik meen, dat ik het best aan de bedoeling van de opstellers van deze vraag voldoe, als ik haar ga beantwoorden in deze zin. En om nu niet in een afgetrokken redenering te vervallen, zal ik het woord „staat” zeer wijd nemen en er soms overheid en regering bij insluiten. Voor we tot de beantwoording van onze vraag overgaan is het nodig, dat we eerst weten wat een staat is, hoe hij is ontstaan en wat zijn taak is.

Makkelijk is het niet om een juiste bepaling te geven van wat eigenlijk een staat is. Wij menen, dat het is: „een gemeenschap van personen, meestal van éézelfde stam en met éézelfde taal, die gezamenlik en onderling verenigd, éézelfde land bewonen, welke gemeenschap een welgeordende regering of overheid over zich heeft, waaraan allen gehoorzaamheid betonen.”

De verschillende staten met hun overheden zijn ontstaan tengevolge van de zonde. Indien de zonde niet in de wereld gekomen was, zou er geen overheid zijn en ook geen

staat. Met de wederoprichting aller dingen, dus na de opstanding, zullen daar geen koningen en overheden zijn. Dan is God alles in allen. (1 Cor. 15 : 28.

Was er geen zonde in de wereld gekomen, dan zou het grote beginsel dat we God moeten liefhebben boven alles en de naaste als ons zelf, in alle mensen onverzwakt hebben gewerkt en, waar dat beginsel heerst, daar loopt het alles van zelf in heerlike, heilige harmonie.

God de Heere heeft de staat met de overheid in het aanzijn geroepen om voor de mens in zijn zondige toestand tot een zegen te zijn.

De overheid in de staat is met gezag bekleed en dat gezag heeft zij van God ontvangen. Dit is een hoofdpunt in de Gereformeerde belijdenis, dat door zeer velen beslist verworpen wordt. Die het verwerpen, zijn voor het merendeel zij, die de H. Schrift niet erkennen als het Woord Gods. Deze leren, dat de mensen als bij afspraak de overheid hebben aangesteld en met gezag hebben bekleed. Naar hun opinie zou het dan ongeveer als volgt hebben plaats gehad.

Toen de mensen in grote groepen of getallen begonnen samen te wonen, hadden ze een zeer onrustig leven tengevolge van vele roverijen, diefstallen, moorden en doodslagen, gepleegd door het schuim der mensheid. De grote meerderheid werkte echter vlijtig en

begeerde iets te verzamelen, maar de minderheid stoorde dat vreedzaam bedorven door allerlei baldadigheden en kwaad. Toen kwamen bijeen en zeide: „Zie, we zullen nu wetten maken en een aantal personen aanstellen, die voor die wetten waken en ze uitvoeren. Wie zich niet onderwerpt en kwaad doet wordt gestraft.”

Dat werd door de meerderheid toen aangenomen en een overheid werd aangesteld, die namens de meerderheid de orde handhaafde, de onrustmakers, dieven en moordenaars boeten oplegde, in de gevangenis zette of ook doodde.

Dit is veel te mechanies opgevat.

De staat met de overheid wortelt in het huisgezin, bestaande uit vader, moeder en kinderen. In dat huisgezin had de vader macht en gezag. Dat kunnen we afleiden uit Gen. 3:16, laatste woorden.

Een huisgezin werd een familie; de families stammen, en die weer een volk.

De vader, de oudvader, de patriarch was in zijn kring de aangewezen persoon om te raden, te besturen en te bevelen. Oudsten, die uit de aard der zaak ook meest hoofden van geslachten of families waren, deelden met hem de bestuursmacht. In Gen. 9:6 lezen we, dat de Heere God de doodstraf instelt en alle Gereformeerde Bijbeluitleggers verklaren deze plaats zo, dat hier zeer bepaald de overheid wordt ingesteld met de Goddelijke

opdracht om het zwaard te gebruiken in Gods naam.

God heeft alleen alle gezag, en het gezag op aarde komt van God. Hij is de enige koning, de koning van de koningen, en Hij stelt als de Opperregeerder onderambtenaren aan, die aan Hem verantwoording schuldig zijn.

„Door Mij regeren de Koningen en stellen de vorsten gerechtigheid, (Spreuken 8:15) zegt dan ook de H. Schrift.

Dit is een punt van gewicht, want indien de Heere niet de vorsten en rechters had aangesteld, wat recht zouden ze dan over hun medemens hebben. Die medemens zou kunnen zeggen: „Wat heb ik met de rechter te doen. Hij is ook slechts een mens, zoals ik.”

Ja, antwoordt ge misschien daarop: „Maar de minderheid is toch schuldig onder de meerderheid te bukken en die te gehoorzamen.” Dat deze theorie niet opgaat, kunnen we zien aan Naboth, aan David in zijn vlucht voor Absalom, aan Daniël, aan de Heere Jezus, aan de discipelen, welke allen in de minderheid waren, en toch gelijk hadden en niet konden noch mochten bukken. Zie vooral over dit punt Rom. 13:1—8.

Onze geloofsbelijdenis zegt dan ook met betrekking tot de instelling en de macht van de overheid: „Wij geloven, dat onze goede God, uit oorzaak der verdorvenheid van het menselijk geslacht, koningen, prinsen en overheden verordend heeft, willende, dat de wereld

geregeerd worde door wetten en politieën."

Hoe beantwoordt de staat met zijn overheid en met zijn regering het best aan zijn doel om te zijn tot zegen en tot nut voor de mensen?

Op deze vraag zijn honderde antwoorden. Alle staatkunde en politiek draait eigenlijk om deze vraag. We kunnen niet allen noemen nog minder bespreken. Er zijn er, en dat zijn zeker wel de meesten, die zeggen, dat het doel van staat en overheid moet zijn door bestuur en wetgeving „het grootste geluk voor de grootste menigte" te zoeken en te bevorderen. Dat lijkt een heel mooi antwoord en velen, die nog nooit over de zaak hebben nagedacht zullen dadelik zeggen: „Ja, dat is het; kort en mooi uitgedrukt."

Terstond zullen de aangezichten evenwel betrekken, als er een antwoord moet worden gegeven op de vraag, maar wat beschouwt genu als het grootste geluk voor een mens?

De genot-mensen zullen antwoorden: „Geef ons wijn en bier, spel en dans zoveel als mogelijk en werk zo weinig mogelijk."

De sport-mensen zullen terstond protesteren tegen de sterke dranken, dewijl, die het lichaam verzwakken. Zij zullen zeggen: „Geef ons zoveel gemakkelikheden als mogelijk, en daarbij dan zeer vele vakantiedagen.

Weer anderen begeren noch genot noch gemakkelikheden, maar hebben lust om nuttige arbeid te verrichten en wenssen een goede

gelegenheid om hun kinderen degelijk onderwijs te laten krijgen.

De korte vraag wat eigenlijk nuttig is voor de mens is een van die, waarover de grootste strijd op aarde wordt gevoerd.

De ongelovige zegt: „Laat ons eten en drinken en vrolijk zijn, want dat is het beste. Morgen sterven we en dan verrotten we, en het is met ons gedaan.”

Dat komt neer op wat, volgens Strabo op de grafzuil van de grote koning Sardanapalus stond: „Eet, drink, scherts, het overige is niet zoveel waard.”

De Christen spreekt geheel anders: Hij zegt: „Het leven is mij Christus en het sterven gewin.”

Eens wenst hij ontbonden te worden en met Christus te zijn, want dat is verre het beste.

Bij de vraag wat het beste voor de mens is, gaan de wereldling en de Christen dus uiteen. Zij hebben verschillende levensbeschouwing, wat in bijna alles uitkomt en voornamelijk ook in de beschouwing van de roeping van de staat.

Onze belijdenis zegt, dat de overheid tot roeping heeft om de ongebondenheid der mensen te bedwingen en het alles met goede ordonnantie onder de mensen toega. Tot dat einde heeft Hij (God) de overheid het zwaard in handen gegeven tot straffe der bozen en bescherming der vromen. En haar ambt is

niet alleen acht te nemen en te waken over de politie, maar ook de hand te houden aan de heilige kerkedienst: om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valse godsdienst om het rijk des anti-christs te gronde te werpen en het koninkrijk van Christus te bevorderen, het woord des Evangelies overal te doen prediken, opdat God van een iegelijk geëerd en gediend worde, gelijk Hij in Zijn Woord gebiedt. Verder een ieder van wat kwaliteit, konditie of staat hij zij, is schuldig zich der Overheid te onderwerpen, schattingen te betalen, haar eer en eerbieding toe te dragen, en haar gehoorzaam te zijn in alle dingen, die niet strijden tegen Gods Woord: voor haar biddende in de gebede, opdat de Heere haar sture wil in al hare wegen, en dat wij een gerust en stil leven leiden in alle Godzaligheid en eerbaarheid. En hierover verwerpen wij de Wederdopers en andere oproerige mensen; en in het algemeen diegenen, die de Overheden en Magistraten verwerpen, en de Justitie omstoten willen: invoerende de gemeenschap der goederen, en verwarren de eerbaarheid, die God onder de mensen gesteld heeft. Tot zover de belijdenis.

Rust en orde, recht en gerechtigheid moeten dus worden gehandhaafd. De uitoefening van de Godsdienst moet worden vrijgelaten en worden beschermd. Hoe dit behoort gedaan te worden is een zeer moeilijk punt en

de Gereformeerden verschillen hier ook van elkander in opinie.

Verder moet bovenal de zedelijke welvaart van de bevolking worden bevorderd. Het is een goddelijke plicht van de ouders om hun kinderen goed onderwijs te laten geven en waar zij daar in nalatig zijn, behoort de Overheid daarvoor te zorgen. Ook moet het gevoel van saamhorigheid het stamgevoel, het gevoel van nationaliteit worden versterkt. Eendracht maakt immers macht. Dit wordt het best gedaan door de liefde tot het geboorteland aan te kweken. De oude traditie en de taal te handhaven. Elk volk heeft zijn eigen karakter, waardoor het van andere volken onderscheiden is en waarom het met eigen zelfstandigheid optreedt.

Verder moet de overheid toezien, dat de stoffelijke welvaart van het volk wordt bevorderd. Wegen moeten worden aangelegd, landbouw, nijverheid (fabrieken), mijnwerken worden aangemoedigd.

Verreweg het merendeel van een bevolking moet leven van handenarbeid. Een aanwasende bevolking vraagt altijd naar meer werk en daarom moet ook de staat zorgen en helpen dat door het volk zelf vooral datgene gemaakt wordt, wat voor het volk in de staat zelf nodig is en gebruikt wordt. Hieruit volgt, dat handel en nijverheid door beschermende rechten krachtig dienen aangemoedigd en gesteund te worden. Er moet gewaakt worden

voor de veiligheid binnen de grenzen van het land en worden gewaakt voor gevaren, die van buiten dreigen.

Al de genoemde dingen kosten geld en de overheid is gerechtigd om door een billike en evenredige belasting te heffen in de kosten van het bestuur te voorzien.

Verschildt nu de Gereformeerde opvatting aangaande Staat en Regering wel van die van andere richtingen?

Ongetwijfeld.

Calvyn zegt in zijn Institutie, Boek IV, Kap. 20. 15, 16, dat de grote, waarachtige en eeuwige regel, die ook in het bestuur en in de wetten moet worden betracht deze is, dat we God moeten liefhebben boven alles en de naaste als ons zelf. Dit is in Gods Wet geschreven voor de mensen van allerlei natiën en tijden. Het moet dus gaan om de ere van God. God heeft ons zijn openbaring gegeven en daarin vinden we, wat zijn wil en wet is voor het publieke leven.

Dat willen vele mensen niet. Met God wordt in het staatsbestuur van verscheidene landen niet gerekend. In de konstitutie van de Unie is ook de naam van God Almachtig uitgelaten. Dat is een zeer zwak teken voor een volk als 't onze, dat als zeer godsdienstig bekend staat.

Zij die van God op dit gebied niet willen weten zeggen, dat de menselijke rede en 't verstand zeer volmaakt zijn en alzo voldoende

de om ons daar genoegzaam licht te verschaffen.

Waartoe dat echter leidt kunnen we wel zien in die landen, waar met God wordt gespot. Denkt maar aan Frankrijk in de dagen van de Revolutie.

Er is ten alle tijde onder de Christenen een groot verschil van mening geweest over de vraag of de Overheid alleen moet zorgen voor de geboden van de 2de tafel of ook voor die van de eerste. Volgens onze geloofsbelijdenis behoort de overheid ook toe te zien dat de geboden van de eerste tafel, waarin van afgoderij gehandeld wordt, niet worden geschonden. Dat dus de naam des Heere niet wordt gelasterd en dat de dag des Heere niet wordt overtreden.

Bijna alle christelijke regeringen hebben zich, de een meer de andere minder, in gelaten met de geboden van de eerste tafel, maar het is zeer moeilijk om te zeggen, hoever ze daar in *moet* gaan en *kan* gaan. Bij de heiliging van de Sabbat schijnen stoffelijke en geestelijke belangen met elkander in botsing te komen.

Bij de bespreking van de Zondags wetten is een paar jaren geleden door een belijdend Christen in ons parlement gezegd, dat als die wetten streng worden gemaakt voor de mijnen, het vreemd kapitaal uit ons land zal worden geweerd. Wij menen, dat het hogere hier voor het lagere moet wijken; op ons

standpunt gaat het geestelike voor het stoffelijke, ook bij een volk als geheel genomen.

Dat de Christen een roeping heeft tegenover de staat zal niemand ontkennen. Maar gaat die roeping zover, dat hij zich moet inlaten met de regering van zijn land? Moet hij trachten daarop zoveel mogelijk invloed uit te oefenen? Met andere woorden moeten we aan politiek doen en indien ja, hoe hebben we te staan tegenover vele vraagstukken van ons land? We menen, dat van ons heden verwacht wordt, dat we deze punten voornamelijk zullen aanroeren.

Korteliks bespreken we eerst de interessante vraag of een Christen aan politiek mag doen. Is het niet beter, dat hij zijn tijd nuttiger besteedt en aan anderen overlaat het land te regeren? Er is grond voor het beweren, dat het 't beste voor een Christen is buiten de politiek te blijven. In en met de politiek en met de regering van een land wordt toch somszo ergelik geknoeid. Regeringen *stelen* wel eens door land te annexeren, wat ze niet toekomt. Denkt maar aan wat een paar jaren geleden gebeurde met Bosnië en Herzegowina, welke eenvoudig door Oostenrijk, tegen alle recht in, van Turkije werden genomen. Italië heeft niet lang geleden aan Turkijë kortweg een oorlog aangedaan om Tripolie in handen te krijgen.

Verder wordt het geld van de onderdanen meermalen lichtzinnig vermorst en ook be-

bedektelik aan vrienden in handen gespeeld. Wie haar niet genegen is, wordt door de regering soms verdrukt.

't Parlementaire stelsel wordt erg mooi genoemd, want, zo zegt men, daarbij regeert het volk zich eigenlijk zelf door het parlement.

Iedereen, die iets van politiek afweet, heeft al lang gezien, dat de schijn ook hier bedriegt. Dit stelsel van regeren is ook verre van volmaakt en ook met „vele zonden” besmet.

Door de partij, die aan het roer is worden er niet zelden hele en halve onwaarheden verteld, en wordt gedraaid, met valse beloften gepaaid om maar op het kussen te blijven. Men acht dikwels al die middelen geoorloofd met de eenvoudige redenering, dat men handelt in het belang van land en volk, want als de tegenpartij aan het bewind komt, lijdt het land schade en gaat zelfs te gronde. Daarom bedriegt men maar en is soms niet bang voor bedektelik omkopen.

Versta ons wel, we zeggen niet, dat het hier in ons land zo gaat. We spreken in het algemeen. We zeggen evenwel ook niet, dat deze dingen in vroeger en later tijd in ons land geheel onbekend zijn.

Om al deze dingen zijn er nu, die zeggen, dat het voor een Christen veiliger is zich uit die dingen te houden en zich bij zijn werk te bepalen.

De politiek is, zegt men kortweg, uit de duivel. Niet lang geleden kreeg ik nog een brief van een man van betekenis, die ook aan politiek doet, waarin deze woorden stonden als een verzuchting.

Hoewel de genoemde bezwaren tegen de politiek bestaan is dit toch niet een reden om ons daarmee niet te bemoeien. We zouden eerder willen zeggen, dat het omgekeerd een reden te meer is, dat de Christen zich wel met de politiek bemoeit, teneinde deze boze praktijken te keren.

Ja, maar zo wordt er geantwoord, als ge niet meedoet met die draaierij en die sluwe list en daartoe ook niet de toevlucht neemt, wanneer ge deelneemt aan elekties of een zetel in het parlement of zelfs in het kabinet hebt, zult ge nooit iets tot stand brengen. Als ge vroom wilt zijn in de politiek en rechtvaardig, moet ge maar liever bij uw zaailand of bij uw kraal of handwerk blijven.

Met deze woorden kunnen we niet instemmen. Wie zo spreekt heeft de indruk, dat hij aan politiek wil doen in de eerste plaats om dadelik sukses. „Als we niets prakties en dat ook zeer spoedig kunnen uitvoeren willen we niets met politiek te doen hebben,” zeggen dezulken.

Wij achten het een van de grote kwalen in de politiek van ons land, dat men zo belust is op spoedig sukses.

„Vandaag zaaien en morgen oogsten.” Dat is natuurlijk dwaasheid.

In ons eige parlement is het bewezen door de heer Saul Solomon in zijn strijd voor de *Hollandse taal*, hoe een beginsel met gloed en volharding bepleit, na veel tegenstand toch de overwinning behalen kan.

Wij beweren dan, dat de Christen wel geroepen is aan de regering van zijn land deel te nemen hetzij direkt of indirekt.

Als hij belastingbetaler is, behoort hij toe te zien, dat de regering zijn geld wel besteedt.

Verder moet hij ook als behorende tot zijn volk, daarvan een deel vormend, belangstellen in het bestuur en de opvoeding van dat volk. Hoe de staat wordt bestuurd en welke wetten worden gemaakt, is van het hoogste belang zowel voor het heden, als voor de toekomst en dat zedelijk zowel als stoffelijk. Voor de fouten die daarbij begaan worden is de Christen mede verantwoordelijk, als hij zwijgt.

Grote Kwesties.

Een andere vraag is, hoe hebben we ons nu positie te kiezen met betrekking tot verscheidene grote kwesties van ons land. Wij verkeren in ons land in een zeer eigenaardige positie, want het land onzer inwoning kan niet genoemd worden een eigenlike „staat.” De Unie van Zuid Afrika heeft wel zelfbestuur, maar is toch nog een kolonie, die afhankelijk is van Engeland en in haar wetge-

ving niet geheel vrij is. Dan is de bevolking niet van een stam en ook niet van een taal, maar van drie.

De zwarte bevolking is verre de meerderheid en heeft hare eigene talen. Het blanke ras, dat genoemd kan worden het land te regeren, valt weer hoofdzakelijk uiteen in het Holl. Afrikaanse ras en het Engelse, elk met een afzonderlike taal.

We zullen nu allereerst de moeilijkste en tederste van alle vragen behandelen, n.l. die van nationaliteit en taal.

Het grootste deel van de blanke bevolking van de Unie behoort niet tot het Engelse volk, hoewel het wel leeft onder de Engelse vlag. Velen ervan zijn niet eens geboren onder de Engelse vlag, maar tengevolge van de oorlog van voor 11 jaren er onder gekomen. Niemand mag het deze laatsten kwalik nemen, zelfs niet de ergste imperialist, dat zij nog met weemoed terug verlangen naar hun verloren vrijheid.

Deden ze dat niet, dan zouden ze schuldig staan tegenover de bloedige offers, die in vroegere oorlogen en vooral in de laatste, gebracht zijn voor land en volk. Het onderdaanschap van de Hollands-Afrikaanse bevolking in de Kaap Kolonie dateert van oudere datum. Die bevolking verkeert dus in een enigszins andere omstandigheid, dan het pas bedoelde deel.

Het is evenwel een onloochenbaar histories

feit, dat de gehele Hollands-Afrikaanse bevolking nooit het Engelse onderdaanschap zelf heeft gezocht, doch dat het haar van buiten is opgelegd.

Door onze Engelse landgenoten wordt dit bij de beoordeling van de Afrikaners gewoonlijk veel te veel uit het oog verloren.

Welk standpunt heeft nu dit deel der bevolking in te nemen in hun land, dat onder de opperheerschappij van Engeland staat?

Moet het zeggen: Wel, we zijn nu eenmaal onder Engeland en dat is geschied door Gods bestel. Wij leiden daaruit af, dat het Gods wil is, dat we zo spoedig mogelijk onze eigenaardigheden en taal moeten wegwerpen en, zo goed dit kan, Engelsen worden?

Hoewel sommigen antwoorden: Ja, dat is het makkelijkste en het beste; en dan ook reeds met hart en taal, met naam en kerk tot de Engelsen zijn overgegaan, zegt toch het merendeel van die bevolking: „Nee, dat kunnen we niet. Wij wensden te blijven, die we van ouds zijn geweest, Hollands-Afrikanners met een eigen nationaliteit, kerk en taal; met eigen zeden en gewoonten en een eigen traditie.

„Zijn we gevallen, we zijn niet verbrijzeld; zijn we overwonnen, we zijn toch niet verdeld. Hebben we onze onafhankelijkheid verloren, we bezitten toch nog onze zelfstandigheid.”

Niemand zal ontkennen, dat ze politiek en

zedelik het volste recht hebben om zo te spreken, en om ook in die geest te handelen. Engelse landgenoten mogen dit niet aardig vinden en het zelfs afkeuren, dat wij in deze geest spreken, doch we kennen hun eigen aard en karakter wel zo goed, dat we weten, dat zij, verkerende onder dezelfde omstandigheden, evenzo zouden spreken en handelen, en dat wellicht nog met meer opgewektheid dan wij.

Van een Gereformeerde Afrikaner kan het speciaal worden verwacht, dat hij voor nationaliteit en voor zijn taal ijvert.

Volgens Gereformeerde beschouwing heeft God de Heere in zijn voorzienig bestel de mensheid ingedeeld in volken, welke alle een eigenaardig karakter en type vertonen en die biezondere trekken hebben, waardoor ze van andere volken en natiën zijn onderscheiden. Meestal hebben ze een eigen taal, die er zich biezonder toe leent om daarin hun gedachten te gieten en zich daarin uit te drukken naar hun biezondere denk- en zienswijze.

Elk beschaafd volk, dat nationaal welbewust leeft, is gesteld op zijn eigen type. Zulk een volk heeft ook een geschiedenis, die vertelt van zijn ontstaan; van de roemrijke en lijdensvolle worsteling om het bestaan, waar datzelve bedreigd werd, te handhaven, en van goddelijke uitreddingen in tijden van nood.

Gelijk het voor elke man, die naam waard, vernederend is om zich naar karakter en aard

tot een kopie te maken van een ander persoon, eveneens is het voor een volk vernederend en verachtelijk om zijn taal, tradities, karakter moedwillig weg te werpen en zich te laten absorberen of samensmelten met een ander en zich te voegen naar een ander.

Ik weet, dat men zal vragen: En wat dan van de Franse vluchtelingen, die hier vroeger gekomen zijn? We kunnen daarop antwoorden, dat zij in een geheel ander konditie verkeerden, dan de tegenwoordige Hollands-Afrikaners.

Voor de Afrikaner bevolking is het wel zeer moeilijk en zwaar om nationaal staande te blijven en haar taal te handhaven, want de zuigkracht van Engeland is zeer sterk. Het kost moeite, tijd en geld. Toch is de zaak dit alles overwaard. De man, die vraagt of het niet beter is de strijd op te geven, dewijl we dan een gemakkeliker en geruster leven hebben en het ook wel zo voordelig zal zijn, is eigenlijk niet een antwoord waard.

Wat zoudt ge denken van een man, die in een afhankelijke betrekking tot een rijk en machtig heer staande, terwille van een aangenaam leven en wat geldelik voordeel en zo nu en dan een glimlachje, zijn persoonlijkheid, zijn karakter en eigen opinies zou prijsgeven?

Hoewel zo iemand fijne vormen mocht hebben, en naar de mode gekleed gaan, zou hij in mijn oog niets anders zijn dan een aangeklede aap. Een wezen zonder karakter. Hij zou

zedelijke zelfmoord gepleegd hebben. Zich zedelijk hebben laten verworpen met een gouden ketting.

Een persoon, die zich opoffert, zich bekommert, zich moeite getroost om een geestelijk ideaal te bereiken staat altijd hoger, dan een ander, die alleen stoffelijke dingen najaagt.

Van toepassing zijn hier de woorden van de staatsman Groen v. Prinsterer: Altijd is het in het belang van een staat burgers te bezitten, die iets over hebben voor een beginsel..... Het is gelukkig voor een land, dat er nog zijn, die een hoger doel hebben, dan eigenbelang en zich voor het hogere laten kwellen of verdrijven."

Daarom mogen we de strijd voor nationaliteit, taal, traditie, en godsdienst, welke alle in zeer nauw verband met elkander staan, niet opgeven. Die dingen verheffen een volk. Veredelen zijn zedelijke kwaliteiten. Stalen zijn karakter. Sterken zijn moed.

Velen van de leden van de Gereformeerde kerk voelen dat ook.

Daarom heeft advokaat Esselen onlangs ook een telegram aan Generaal Botha kunnen zenden, dat de mensen, die Hertzog steunen in zijn nationale strijd voor een groot deel Gereformeerden zijn.

Hij meende daarmee natuurlijk ons te smaden, doch er ligt, naar mijn beschouwing, een lofspraak in.

Om dus te staan voor nationaliteit en taal,

waar de Gereformeerde godsdienst ten nauwste mee in verband staat, is te strijden voor een groot, zedelijk levensbelang van het Afrik. volk.

Wie zijn traditie, taal, karakter, godsdienst prijsgeeft, de edelste dingen, die hij van God ontvangen heeft, doet zonde.

De Afrikaners behoeven niet een haarbreed wat afkomst betreft, achteruit te staan voor hun Engelse landgenoten. Hun bloed is Geuzenbloed en Hugenotenbloed. Het Duitse element van de Afrikaners komt van een volk, dat een Luther en een Melancton voortbracht.

Intellectueel staan ze ook bij geen volk achter. Dat heeft het verleden bewezen en het heden is er ook een bewijs van.

Korteliks zullen we nu nog bij een paar punten stil staan. In de eerste plaats is daar de kwestie van lager en hoger onderwijs. Het onderwijs sluit voor een groot deel de opvoeding in. Ware dit niet zo, dan zou de meester, die het kind het best en het vlugst leert rekenen en schrijven, de voortreffelijkste meester zijn. Maar nu gaat er van de school een vormende kracht uit en is het nodig, dat wij onze aandacht ook aan wat anders geven, dan aan lezen en rekenen en dus wel terdege op onze scholen letten.

Wij achten het als een onafwijsbare eis, dat het kind in de eerste plaats godsdienstig moet worden opgebracht en dan ook dat het bij en

door het onderwijs worde versterkt in zijn nationaal gevoel. Door het onderwijs Christelik-nationaal te maken, bereikt men dat doel. Waar de ouders, aan wie de school feitelijk behoort, vrije scholen willen oprichten, behoort de regering geldelijk te steunen. Zij steune allen of niemand.

Het tegenwoordig onderwijsstelsel deugt niet.

Eigenlik hoger onderwijs wordt in ons land nog niet gegeven, zoals in Europa. Er bestaat plan om een Universiteit op te richten. Als men daartoe komt, moet het een van de beste zijn. Geld moet er niet voor worden gespaard. Zij moet naar de eisen van de tijd zijn ingericht en naar de behoeften ook van de Afrikaanse studerende jongelingschap. Nationaliteit, taal en godsdienst mogen daar geenszins in gevaar worden gebracht. Als de bekende half millioen pond bezwarende kondities voor ons mede brengen, moeten ze vriendelik doch beslist worden van de hand gewezen.

Over Zondagsheiliging en huwelikswetten kunnen we nu niet spreken. Zij behoren geregeld te worden naar de beginselen van Gods Woord.

Een grote kwestie, die we de laatste jaren in ons land hebben gekregen is die van het Socialisme. Zijn oudere broeder het Kapitalisme kenden we reeds lang in ons land in zijn verderfelikste strekking.

Beide komen voort uit de algemene zondige trek van eigenbelang, die in de menselijke natuur ligt.

Het kapitalisme heeft zijn goede zijde. Als de geldmannen de handen in mekaar slaan, kunnen ze bijna wonderen doen. Te Kimberley en te Johannesburg is dat te zien.

Maar geld brengt macht. En macht heeft steeds de innerlike drang in zich om zich uit te breiden. Wie veel geld heeft, is zo licht geneigd tot machtsmisbruik. In ons land hebben we dat gezien met de sluiptocht van Dr. Jameson.

Het geld heeft en maakt vele dienaren. Volgens Gods Woord kunnen we niet God dienen en de Mammon (de geldgod). Niemand kan ook zijn volk dienen en Mammon. Mammon is ook een jaloers god, om zo te zeggen.

Daarom moet er gewaakt worden tegen te grote invloed en de heerschappij van het kapitaal in ons land.

De zonde van het kapitaal heeft het Socialisme in het leven geroepen. Er kwam verzet tegen het misbruik van het kapitaal en toen hebben de werklieden zich aaneengesloten en nu komen ze met eisen van zeer hoog loon, weinig werkuren en andere dingen, waaraan niet kan worden voldaan. In hun grieven en in hun eisen zijn de Socialisten ten dele recht. Zij zijn door hun aaneensluiting een geduchte macht geworden en door

hun werkstakingen zijn ze zeer sterk. Op hun beurt maken zij ook misbruik van macht. Zij worden evenals de kapitalist gedreven door zelfzucht. Daarom ook geen socialisme, doch laat de werkman een rechtmatig loon ontvangen en behandel hem als een medemens en medechristen.

De kapitalist vergete niet, dat de werkman hem rijk gemaakt heeft, maar de werkman bedenke ook wel, dat hij in vele gevallen geen brood zal hebben zonder de kapitalist.

Wij kunnen in ons land niet over politiek spreken zonder te handelen over de kwestie van de gekleurden. Deze kwestie is een van de grootste of liever een van de moeilijkste van ons land. Met een paar woorden kunnen we dat aantonen. In de Unie zijn de kaffers vijfmaal zo sterk als de blanken. Zij hebben geen stemrecht. Zij zijn daar prakties van uitgesloten en dat terecht. Maar die tien millioen kaffers zullen over 50 of 100 jaren verdubbeld zijn en ook zeker voor een groot deel ontwikkeld en beschaafd zijn. Zij zullen gekleed gaan als wij, kunnen lezen en schrijven monogaam zijn (één vrouw hebbend) en naar de kerk gaan. Als ze dan het stemrecht vragen, op welke gronden zal het hun worden onthouden! En als ze stemrecht krijgen zullen ze ons overstemmen en feitelijk moeten regeren.

De enigste oplossing van de kwestie schijnt

mij is afzondering of "segregatie". Zij moeten het éne deel van de Unie bewonen en wij een ander. Dat is evenwel zeer gemakkelijk te zeggen, maar wie kan ze daartoe dwingen en welk deel van het land moeten zij krijgen. Voorwaar de toekomst lijkt donker op dit punt. Het is en blijft eis, dat we de kleurling rechtvaardig behandelen. Hem naar de eis van de H. Schrift gelegenheid geven zich te ontwikkelen en hem Christelik op te voeden. Velen zeggen, neen, dat moeten we niet. Dan bewerken we onze eigene ondergang. Het is beslist verkeerd zo te spreken. Het Evangelie moet hem worden gebracht door de kerk, en de staat heeft de kerk daarbij te helpen. Het Evangelie voedt op, dat is zeker en brengt ook verstandelijke kennis. Hoe gevaarlijk dit nu mag zijn naar menselijke beschouwing, aan het woord des Heeren moeten we gehoorzamen. Gehoorzaamheid aan God heeft nog nimmer een schadelijke vrucht afgeworpen voor wie ze betracht. De blanke bevolking aan de Zuidpunt van dit grote werelddeel, heeft een ontzaglijke roeping en verantwoording tegenover de zwarte bewoner van het grote land.

In landbouw moeten we progressief zijn. De oude Gereformeerde vaders stonden op de voorpunt van beschaving en onderneming. Denkt maar aan de Hollanders, waar heen hun schepen voeren om ontdekkingen te doen. Een Gereformeerde is nooit bang voor

licht, voor deugdelijke verbeteringen, die we niet maar z.g.n. nieuwigheden, moeten noemen. Alle verbeteringen zijn gewoonlijk nieuwigheden en zij zijn niets anders dan schreden op de weg der vooruitgang.

We gaan nu over tot behandeling van de vraag, hoe het best het doel bereikt wordt, dat we ons voorstellen met de politiek. In de eerste plaats door mannen naar het parlement af te vaardigen, die het van harte met onze beginselen eens zijn. Zij moeten dan daar in het parlement onze beginselen bepleiten en dat niet maar, omdat hun kiezers dat van hun verlangen, doch in de eerste plaats, omdat ze zelf die beginselen lief hebben en met vuur en ijver voorstaan. Die beginselen moeten in hen leven. Geen mannen, die daar met een vloed van woorden als betaalde advocaten staan te pleiten, zonder dat het heilige vuur der overtuiging in hun woord tintelt. Mannen die net naar de gevoelens en inzichten van hun kiezers spreken om hun zetel te behouden, kunnen daarvoor niet in aanmerking komen. Afgevaardigden, die naar het parlement worden gezonden om aan een zekere opdracht van hun kiezers te voldoen, zijn ook niet de rechte mannen daarvoor. Zij hebben te veel van poppen, die net stemmen, zoals het hun wordt voorgezegd.

Neen, de mannen die daar gaan, moeten zijn de leiders van de partij en de voorvechters van de beginselen, welke beginselen in

hen zelf moeten zijn belichaamd en door welke zij als leiders zelf worden geleid. Mocht er tussen hen en hun kiezers een ernstig verschil van opinie ontstaan aangaande de beginselen, dan moeten die mannen de zedelijke moed hebben te zeggen: „Ik kan uw leider, uw vertegenwoordiger niet meer zijn en ga aftreden.” Tegenwoordig wordt onder ons een lid van het parlement veel te veel beschouwd als een afgevaardigde, die gaat om een opdracht te vervullen en dan tevens zoveel voor zijn kiesafdeling moet zien te verkrijgen, als maar mogelijk is.

In de tweede plaats moeten we propaganda maken voor onze beginselen. Voor we dat kunnen, behoren we ze zelf eerst wel en grondig te hebben bestudeerd en ze dus te kennen, en wel te kennen in al hun gevolgtrekkingen en konklusies.

Onze beginselen staan niet letterlik uitgedrukt in Gods Woord in die zin, dat we de Bijbel maar kunnen opslaan en kunnen zeggen: „Zie hier zegt Gods Woord dit van deze bijzondere zaak. Er zijn „eeuwige beginselen voor alle tijden, alle landen, alle toestanden en voor alle volken passend,” zegt Calvin. Gelijk de religieuze (godsdienstige) waarheden van het Evangelie voor alle volken en tijden zijn, zo zijn ook de zedelijke en burgerlijke beginselen van het Woord Gods voor alle tijden en volken.

De studie om die beginselen op te sporen is niet gering.

Telkens wisselt het toneel. Er komen altijd weer, met nieuwe toestanden ook nieuwe vraagstukken en nieuwe moeilijkheden. Om te weten, hoe dan te handelen, moet het Goddelijk kompas en de heilige kaart worden geraadpleegd.

Aangezien er tegenwoordig heel weinig van een en ander bij onze partij te vinden is, vraagt men misschien of ik kan denk, dat er een nieuwe, politieke bond of partij moet worden opgericht. Deze vraag wensen we heden niet te bespreken. Naar onze beschouwing is de Zuid Afrikaanse Partij te veel zonder beginsel. Om die partij zo groot mogelijk te kunnen krijgen en een ieder de gelegenheid te geven om er zich bij aan te sluiten, heeft men de deur van dit politieke gebouw zo wijd mogelijk gemaakt en de deuren nog met fluweel overtrokken om te voorkomen, dat toch niemand zich aan een scherp kantje kan zeer stoten.

Van Godsdienst wil de partij als zodanig weinig weten. De stoffelijke belangen staan op de voorgrond. Het is jammer om te zeggen, maar voor iemand de Gereformeerde belijdenis toegedaan, kan noch Botha, noch Hertzog de leider zijn in de grote geestelijke zaken, het belang van ons volk en de opvoeding van onze kinderen rakende. Dit wordt door meerderen gevoeld, dat de toestand niet

in orde is. In de „Kerkbode” van de N. G. Kerk, schreef Dr. Malan 19 Dec. 1912, pag. 1045 :

Onderwijs.

Verreweg de belangrijkste strijd ooit in Zuid Afrika gestreden is de strijd om de christelik-nationale opvoeding onzer kinderen. Die strijd gaat niet gepaard met het gedruisch van wapenen, en is daarom minder opwindend, maar van de uitslag hangt er meer af voor de toekomst van ons volk dan er afhing van de grote, bloedige Boeren-oorlog. De strijd om de christelik-nationale school is ernstiger dan de strijd om de vlag. In de Unie is de strijd gestreden, en wat het nationale betreft, gewonnen. Of dat ook het geval zal zijn wat het christelike betreft, dat zal afhangen van de Kerk, en hare geestelike en zedelike kracht en vooral van de invloed, die zij uitoefenen wil op de vorming van de onderwijzers. Met het oog op de toenemende ontkerstening van ons volk, zoals blijkt o.a. uit de opzettelike weglating van de naam van God uit de Unie-Konstitutie, en verder met het oog op de christelike opvoeding van ons volk, de Universiteitskwestie, de Zondagskwestie, enz., zal de tijd misschien ook komen dat er in ons Parle-

ment zal zijn een onafhankelijke christelik-nationale partij, die aan het volk de waarborg geven kan dat van zijne heiligste beginselen onder gene omstandigheden koopwaar gemaakt zal worden.

Of het de tijd daarvoor is, kunnen wij, gelijk we reeds zeiden, hier niet bespreken, maar wat Dr. Malan zegt beamen we tenvolle.

De politiek onder ons is gelijk een zeilen op de wijde wateren van de oceaan en de hele kunst daar bij schijnt te zijn, om zekere kliprotsen, die hier en daar als opduiken uit de diepte, mis te zeilen. Wie daar in het knapste is, wordt beschouwd als een slim politikus. Vraagt ge aan menig politikus, wat is de haven waarheen ge stuurt, dan zal hij U vreemd aankijken.

Daar is eigenlijk geen kaart, waar men naar vaart, en geen haven schijnt men op het oog te hebben. Vandaar het persoonlijke in onze politiek. Vandaar die opportuniteit in onze politiek. Omdat er geen vast program is, draait alles veelal om personen en niet om beginselen.

Veel daarvan moeten we toeschrijven aan de geschiedenis en de omstandigheden van ons Land. We hebben de beste verwachting, dat hierin wel verandering zal komen. Allerlei grote levenskwesies onder ons wachten op een antwoord en er zal ernstig moeten worden nagedacht om een oplossing te vinden.

De ene partij zal de andere tot onderzoek en tot navorsing gaan dwingen. Het is zeker de roeping van de godsdienstige leidlieden van het volk, dat ze ook in vele zaken hun stem laten horen en hun licht laten schijnen. Men late zich niet afschrikken met het laffe argument, dat een predikant niet aan politiek mag doen.

De oude profeten onder Israël hebben, in de beste zin van het woord, alle aan politiek gedaan.

Het is ook zeer te betreuren, dat vele van onze Afrikaners zich niet aan de gang van de landszaken; aan de regering van het land en politiek storen. Als hun vee maar vet is, en het land goed draagt, zijn ze tevreden. Dat is al wat ze begeren. Om de belangen van land en volk bekommeren ze zich geenszins. En dus eigenlijk ook niet om de toekomst van hun nageslacht, want die staat ten nauwste daarmede in verband.

We bejammeren altijd die soort van personen, die nog nooit een slapeloze nacht hebben gehad wegens zorges aangaande de toestand en de toekomst van hun geboorteland. Zij hebben wel rust, doch het is een rust, waarom ze diep te beklagen zijn. Zij gaan dromende het leven door en ze moeten worden wakker geroepen.

Van onze kranten zijn er, die nauweliks op de been kunnen blijven uit gebrek aan belangstelling. Wie zich niet bekommert om de be-

langen van zijn land en volk, schiet te kort in zijn plicht. Zijn roeping als Gereformeerde kent hij nog niet, althans hij komt die roeping niet na. Wie zich onder ons wel met de landszaken bemoeien, zijn te veel beziel met de geest van opportuniteit en ijveren om vooral stoffelijke belangen te behartigen.

Nu is het zeker wel goed om politiek ook te zorgen, dat er voor het land goede markten zijn en dat er veel geld in de landskas komt, maar wat helpt dat alles als we zien, dat onze kinderen worden vervreemd van het geloof der vaderen.

En dan is tegenwoordig, dat stoffelijke voordeel en dat geld waarvoor men zegt te zorgen, nog niet eens daar. De kas van het land was, menen we, in lang niet zo leeg als thans. Overal is er ook gemor en ontevredenheid in het land.

Van de verbazende vooruitgang, waarvan men zoveel kan horen op de publieke platforms, is ook zo weinig te zien.

Ook van een geheel volk geldt het woord van de Heere Jezus: „Wat baat het U, al zoudt ge de gehele wereld gewinnen en schade lijden aan Uwe ziel.” Matth. 16:26.

Om de rechte wegen van Gods Woord te bewandelen kost altijd veel inspanning en zelfopoffering en zo ook op het gebied van de politiek. Om maar iets te noemen. Als b.v. iemand tegen het beleid van de regering in, op het gebied van het onderwijs de

rechte weg wil betreden, worden zware offers van hem gevraagd. En dat zelfs van het kind. Niet minder wordt die opoffering gevraagd van de Gereformeerde meester. De tegenpartij is niet alleen hier, maar ook op ander gebied gemeenlijk rijk, en bezit macht en dan daar tegenover te staan met „een zwakke vertoning” is verre van aangenaam.

Alleen liefde tot het beginsel is gewillig en in staat allerlei opoffering te dragen.

Voor een beslist belijdend parlementslid zal het zeer moeilijk zijn, krachtig voor zijn beginsel uit te komen in de raadzaal van ons land, want daar zal hij niet een sympathieke geest bij velen van de groten aantreffen. Wie alleen staat, wordt in de regel uitgelachen of vinnig bestreden. Er behoort grote zedelijke moed en een onverwrikbare overtuiging toe, om dat te kunnen verdragen en er wordt degelijke kennis toe vereist om de aanvallen te kunnen afslaan. Vele van onze Afrikaanse parlementsleden zijn godsdienstig, doch ze komen er zo weinig voor uit. Men handelt misschien zo om de voormannen niet in ongelegenheid te brengen. Maar we vragen, mag men altijd zwijgen?

Groen van Prinsterer klaagde in zijn tijd veel over „de politiek van zelfwegcijfering en van meegaandheid bij zijn klein getal van volgelingen.” Men gaf veeltijds toe en was bang met zijn eigen beginsel voor de dag te

komen. Bang om aanstoot te geven, bang voor zure gezichten van vrienden en halve vrienden.

Hoe verkeerd en zwak het nu ook al met onze zaak in vele opzichten mag zijn gesteld, toch zullen we de strijd niet opgeven.

Neen, als christenen van Gereformeerden huize en belijdenis, met een roemrijke afkomst en geschiedenis zullen we blijven strijden voor onze godsdienst en nationaliteit.

Godsdienst en nationaliteit hebben onze vaders als een duurgekochte erfenis ons nagelaten met de heilige plicht erbij ze te bewaren. Tevens lieten de vaders ons na in ons bloed hun *krachtige moed* en *taaië volharding* om, waar alles verloren scheen, met onverzwaakte kracht de strijd voort te zetten.

„Gevallen maar weder opgestaan” is een kenmerkende trek in de geschiedenis van ons voorgelacht.

Al zouden we nu de strijd *willen* opgeven, we zouden het niet *kunnen*. Het strijdt met onze *afkomst*. Het is tegen onze *aard*. Wel komen er soms tijden van moedeloosheid. Wie kent die niet! Maar kort daarop bruist het bloed weer vol levenskracht door de aderen.

Er is hope voor de toekomst, vrienden.

De jonge Afrikaners vatten de zaak aan. Ze worden wakker.

De studenten van Stellenbosch en die van Potchefstroom laten in de laatste tijden geen onzeker geluid horen.

Zij kiezen voor nationaliteit en taal.

Als ze straks als volwassen mannen het land ingaan, zal er van hen grote invloed uitgaan.

En ook van onze jonge dochters verstaan, waarom het gaat.

Hoe sterk waren de „schoonste kinderen van het schoonste deel der mensheid” niet vertegenwoordigd bij de merkwaardige taal-demonstratie in het voorjaar te Kaapstad.

Er komt leven, er is ontwaking.

Laten al de Gereform. Christenen hun best doen om voor God, taal, traditie te strijden.

Als we niet de moed hebben te leven zullen we sterven.

Jongelingen en jonge dochters, de hoop is vooral op u gevestigd.

T. H.

„DE ROEPING VAN DE GEREFORMEERDE IN DE SCHOOL.”

Geliefde broeders en zusters in de Heere en zeer geachte vrienden en belangstellenden!

Dit is een hoogst belangrijk onderwerp, waar reeds veel over geschreven en gesproken is zowel binnen als buiten ons land. Mannen als Groen van Prinsterer, Dr. Kuyper Sr., Prof. Dr. H. Bavinck, Prof. Dr. J. Woltjer en vele anderen zijn autoriteiten op dit gebied.

Over de theoretiese zijde van dit onderwerp gaan wij ons daarom niet druk maken, maar zullen ons bepalen bij de praktische zijde daarvan, opdat wij, ouders, zien en tasten mogen de gevaren waaronder wij zo dood gerust leven.

Velen uit ons eigen kring hebben u deze zaak ook reeds op bekwame wijze uiteengezet en voorghouden. Wij wijzen met ernst op die brochures: „Niet om te twisten maar om des gewetens wil”, wijlen Prof. J. Lion-Cachet; „Christelik onderwijs met of zonder dogma”, Prof. Dr. du Toit; „De Vrije School het enige Redmiddel”; „De School hoort aan de ouders”, beide door Prof. J. Kamp; „Afrikaners ontwaakt”, Ds. S. W. van Niekerk; „Die Esels Kakebeen,” Dr. O’culis; „Het Christelik Schoolblad”, Pretoria, behalve hetgeen betrekkelijk dit onderwerp, reeds in onze kranten is verschenen.

Daar is in elk geval reeds zóveel over geschreven, dat wij met billikheid meer algemene bekendheid met en ijver voor deze zaak konden veronderstellen bij een volk, dat zich calvinisties noemt, dan thans het geval is. Doch op enkele sprekende uitzonderingen na, is men zelfs in onze eigen kringen ook nog zo gerust, en tevreden met de huidige stand van zaken op onderwijs gebied.

Vanwaar die algemene tevredenheid of lijdelijkheid in het aangezicht van de grootste gevaren, die ons in onze kinderen dreigen?

Er kan drieërlei hiertoe medewerken: òf gemelde brochures worden door weinigen gelezen en ter harte genomen, òf men leest ze met een lange zucht daarbij: mooi, waar is 't, maar helaas! onprakties, onuitvoerbaar! In elk geval: God zegene u in deze! òf men beseft zijn roeping en plicht niet meer als christenouder. Men zwemt of drijft als dode vissen saam met de ruisende stroom weg van de Bron des levens.

De eerste groep getrouwe strijders willen wij Gods zegen toewensen, en scharen ons van harte en met alle kracht aan hun zijde.

De beide andere groepen verkeren òf in het duister op dit punt, òf in koude onverschilligheid, niet naar ons kortzichtig oordeel, maar naar dat van Gods heilig woord. Zij doen de naam van „gereformeerde Christen” onere aan. Zeer dankbaar zullen we zijn, indien „de roeping van de Gereformeerde in de School” door deze paar gedachten meer wordt een heilige roeping in de harten van allen, die zich gereformeerd noemen.

In de term „gereformeerd” ligt, naar Prof. Ba-
vinck, immers enerzijds opgesloten: aansluiting
aan het verleden, historische continuïteit, handha-
ving van de christelike belijdenis, zoals ze in de
Reformatie overeenkomstig de H. Schrift van
Roomse dwalingen gezuiverd werd. En wat willen
wij met de C.N.O. Scholen anders dan ons verle-
den handhaven? En anderszijds liggen erin opge-
sloten de eis en de plicht, om naar deze schriftuur-
like en historische beginselen leer en leven van eigen
persoon en gezin, en voort van ons ganse omge-
ving voortdurend te herzien. Alzo, het schone, het
goede en het ware uit het verleden, dat God ons
volk niet tevergeefs schonk moeten wij bewaren en
handhaven. Dit was ook het laatste woord van
Z.H.E. wijlen president Krüger, aan zijn volk:
„Zoek in het verleden al het schone en edele, en
schem daaruit de toekomst.”

Maar tegelijk beseft ge ook, hoe juist uit deze
Reformatie-gedachte onze roeping voortvloeit re-
kening te houden ook met heden en toekomst.

Niettegenstaande wij dit wel doen, wordt ons
toch nog die lastertaal naar 't hoofd geslingerd,
dat èn wij èn onze ideën oud en verouderd zijn;
uitgediend hebben. Ook uit onze scholen klinkt
't de ouders tegen. Genoeg zij 't daarop te ant-
woorden, dat al wie uit een vast histories beginsel
leeft deze taal steeds van de wereld zal moeten ho-
ren. Simeï zal bijven vloeken; mocht het ons ten
zegen gedijen!

In elk geval, het goud van Gods woord uit het
verleden door onze vaders in het zweet huns aan-

schijns opgedolven, zullen, noch durven wij goddeloos wegwerpen. Ze in een zweetdoek wegleggen evenmin. Het is roeping daarmee te woekeren overeenkomstig de eisen des tijds. Dat pogen wij dan ook te doen; daartoe zijn we hedenavond nog weer saamvergaderd, ten einde de zaak bij de wortel, het onderwijs, aan te pakken.

Doch er is nu een groep onder onze gelederen, die zegt: heel mooi van u; prachtig; de Heere zegene u! Maar..... helaas! een onbegonnen taak; onuitvoerbaar; onprakties; de financiële lasten drukken al zo zwaar!

Broeders, gij die zo spreekt, bedenkt eens: zijt gij niet reeds uit uw Christelik, uit uw histories milieu; betoont gij uzelfen daardoor niet reeds meer gedeformeerden dan gereformeerden te zijn; doet dat u niet denken aan hen, die „de kracht der godzaligheid verloochend hebben” en nog alleen maar den schijn daarvan bewaren? Zekerlik, zulke ouders zijn hol, ledig wat betreft hun godsdienst en de opvoeding en 't onderwijs hunner kinderen in de leer der godzaligheid, en doen ons denken aan een slangenhuid (vervelsel) waaruit het levende dier weggekropen is.

Neen, ouders, die niet in het duister verkeren en wie het waarlik ernst is met hunne kinderen, zo naar ziel als naar lichaam, zullen en kunnen zo niet spreken. Zij zullen in de christelik nationale school het enige redmiddel zien en aangrijpen.

Want dat soort school alleen is, onder Gods zegen, bij machte de ogen van de „hope des vaderlands” te openen voor de leiding Gods, beide op

natuurlik en geestelik gebied; die goddelike leiding, zó merkbaar ook in de planting en lotgevallen van ons Hollands-Afrikaanse natie op Zuid-Afrika's bodem. Neen, geen zware, en inderdaad onpraktiese zucht, zal ons redden uit de strik der mooie goevernementsscholen! Integendeel; ze werkt doodend en verlamdend in op het hartelik en godvruchtig streven onzer leiders.

Weet toch, zolang wij onprakties zuchten, denken, willen en doen, zolang zal ook de zaak C.N.O. onprakties links blijven liggen.

Het komt hier aan op aktie; op de levende kracht van ons nationale trots en op de energie van de religieuse overtuiging van ons volkshart; beter nog, van de Kerk van Christus, of wij met open ogen lijdelyk zullen toezien hoe onze kinderen nationaal verknoeid en religieus gedefformeerd en geruineerd worden; dan of wij in onvoorwaardelike gehoorzaamheid aan God, zeggen: „Neen, zo mag het langer niet! Ons nationaal bestaan is van Boven; onze tradities onder Gods leiding eveneens van Boven, en Gods Woord, ons door de vaderen overgeleverd, in dierbare leerstukken ontwikkeld en als dierbare panden ons en onze kinderen toevertrouwd, — wij laten ons die niet langer stelselmatig ontroven!

Wij zoeken nu en voortaan ons goed en heilig recht bij ons goevernement in de wettige weg der Christelik-nationale school.

En wel niet als bedelaars, vragende om een aalmoes, maar als vrije, godvrezende, belastingbetalende burgerouders.

Wij willen, naar het heilig recht, restitutie uit de Staatskas; „kwijting van voor een ander gedane uitgaven.”

Ja, — zo hebben vele anderen ook al vóór u gesproken, maar daar komt toch niets van, zegt iemand wellicht in zijn hart. Doch waarom komt er zo weinig van? Is het niet om des „velen ijdelens zuchtens” wille, zonder zelf een vinger te verroeren of in de beurs te steken?

Laat daar maar een einde aan komen, dan komt van een avond als heden wel veel terecht. Och ouders van wat slag of nationaliteit of godsdienstige overtuiging gij ook zijt, maar weest toch ouders; weest die veelzeggende naam waard!

De school behoort u toe, en niet het goevernement. Het zijn onze kinderen, het moet ook zijn onze school. Het goevernement heeft nog gene kinderen geteeld; en toch doen vele ouders, in zake opvoeding alsof er „goevernements kinderen” rondlopen.

Over de vele bezwaren, meestal schijn- en moedwillig-gemaakte bezwaren, zwijgen we thans. Wij weten, dat de praktische oplossing daarvan reeds gevonden is.

Maar waarom dan zo streng volgehouden: „de scholen aan de ouders?”

In 't kort even hierom: God schenkt die kinderen aan de ouders; zij zijn daarvan de natuurlijke opvoeders; van die ouders eist Hij rekenschap, en niet van 't kinderloze goevernement in de eerste plaats.

Het zijn de gelovige ouders, die zich bij huwelijk

en doop aan God verbinden om hunne kinderen in 's Heeren vreze op te voeden en te onderwijzen. Hierin mag geen sterveling noch ook de overheid hun de weg versperren, gelijk dat nu wel gebeurt.

Laat ons u hier slechts op één punt mogen wijzen, als de wrange vrucht van ons prachtig, eenvormig goevernementsonderwijs, opdat uwe roeping daardoor te meer in het oog springe.

Daar is een breuke tussen ouders en kinderen in het éne huisgezin. Sterk komt die uit — en wel zeer natuurlijk ook — in de stedelijke en dorpsgezinnen.

Die breuke bestaat ontegenzeggelik. Het ouderlik huis is niet meer gezellig voor de jongelingschap. Zij gaan heel natuurlijk hun plezier buitenshuis zoeken. Het ouderlik gezag en toezicht lijden en kwijnen daaronder.

Met diezelfde klacht komen ook de kerken, ook de zusterkerken voor de dag: de jonge mensen bezoeken de kerk òf niet meer òf zeer ongeregeld. De prediking van Gods Woord is hun zouteloos geworden; aan vermaning en bestraffing vatten zij niet. In ander verband wordt diezelfde klacht ook vernomen uit de mond van Minister Burton: de jongelui maken geen ernst met hun beroep. Theaters, bioskopen en andere plezierplaatsen bekoren hen.

Wat mag toch de oorzaak van die breuke zijn, zo vraagt men dan als naar iets zeer geheimzinnigs. Is ons opkomend geslacht dan als vanzelf zoveel slechter dan vroegere geslachten? Neen, in het geheel niet!

De eerste oorzaak ligt in de verdorven menselijke natuur, waarvan onze verlichte eeuw, en mitsdien ook onze geleerde scholen, over het algemeen, niet willen weten. De tweede oorzaak zien wij in de scholen zelve, met hare meestal naturalistische opvoedkunde ten grondslag, die uitgaat van de opvatting, dat het kind van nature goed is en onschuldig; en dat het nu maar taak der school is, dat goede in 's kinds aanleg, verstand en zintuigen aanwezig, uit te lokken, te ontwikkelen en in het rechte spoor voort te leiden.

De grondslag is dus een geheel andere dan die, welke in het christelike werd gelegd door de ouders.

En nu vragen we, kan die breuke tussen ouders en kinderen, in zulke, scholen opgeleid, uitblijven? Kunnen die kinderen de ouderlike godsdienst, zeden en gewoonten blijven omhelsen? Kunnen zij tot een eigen waarlik Christelike ontwikkeling komen, waardoor zij de rug zullen toekeren aan de onchristelike gezelligheden van onze dag?

Onmogelik; gij kunt het tasten. Die breuk tussen kerk en jongelingschap is zelfs zo groot, dat het de schijn aanneemt, alsof 'n nauwgezet christelik leven met de ware, echte gezelligheid en hoogstaande ontwikkeling in lijnrechte strijd zou staan, waardoor de kerk van Christus, uit de mond van lidmaten zelf, horen moeten: dat zij toch maar zeer eng en bekrompen is; zo groot is die breuke, dat jonge ontwikkelde lidmaten het de Kerk als voor de kop gooien: „ja, de kerkraad, algemene vergadering of synode keurt dit af en verbiedt dat,

maar geeft ons er niets in de plaats voor!" Die klacht schijnt billik, maar is toch zeer ongegrond en verkeerd, wanneer alleen tegen de kerk als kerk gekeerd.

Die klacht is niet anders dan de gerijpte vrucht onzer goevernementscholen, die een „christendom boven geloofsverdeeldheid", ons door Christus nooit gepredikt, voorbereiden; maar ze is tegelijk een direkte aanklacht niet tegen de kerk als zodanig, doch tegen alle gereformeerde ouders, tegen alle gereformeerde lidmaten, hoofd voor hoofd, oud en jong, die het, 't zij uit onkunde of uit koude religieuse onverschilligheid, nog maar blijven toelaten en medehelpen, dat die breuke dag aan dag erger wordt; dat er niet bij de school, dáár onverbiddelijk, gezorgd wordt voor een waarlik eigen maar oprecht christelike ontwikkeling onzer jeugd, waardoor zij geheel en al onafhankelijk zal worden van de hendaagse gezelligheden, die een christelik jongmens in voortdurende verzoeking stellen. De zaak zó bezien, moeten dus niet alleen de ouders, maar ook de jongemensen de christelike nationale school met raad en daad steunen zoveel in hun vermogen is, om alzo een eigen sfeer van ontwikkeling te creëeren, waarin steeds de gedachte: „maar weet, dat gij om al deze dingen zult komen in het gericht", de grenzen aangeeft. Is dit nu het geval? Helaas! neen. En toch, op die wijs alleen, zal de school worden, wat ze wezen moet: „een verlengstuk van de huiselike opvoeding en onderwijs". De breuke zal grotendeels geheeld worden tussen ouders en kinderen, tussen kerk en lidmaten.

Och! mochten wij onze huidige school toch in haar ware gestalte zien;—niet om haar opzettelijk slecht te maken, verre van daar! maar wat niet deugt, deugt nu eenmaal niet, en mag door ons niet verbloemd of goed gepraat!

Maar nu krijgt ge ons derde groep van ouders, boven genoemd, die zeggen, dat het toch zó erg niet is; dat wij die scheuring tussen de vermelde partijen toch niet in die mate op de school kunnen verhalen. Doch deze tonen klaarblijkelijk de zaak niet te doorzien, en zien mitsdien niet in de politiek, maar ook in de C.N.O. beweging een ijdele poging van een groep 17de eeuwse „doppers en Hollanders”.

Zij hebben schik met ons mooie schoolgebouwen en al meer-eenvormig-wordend onderwijsstelsel, waarin het „Onze Vader” en wat Bijbelgeschiedenis zonder dogma óók een staanplaatsje hebben. Dit maakt de school dan christelik!

Maar och, laat ons toch dieper doordenken! Het komt toch hier aan, niet op wat de school van buiten aangeplakt wordt, maar wel op haar wezen en grondslag; niet op de kleren, maar op de man! Niet op wat we hebben, maar op wat wij zijn!

Prof. Dr. Woltjer zegt hiervan: „Het christeliek-nationale karakter doordringt de School in haar gehele wezen. Bij de logiese ontleding van het begrip moet ik natuurlijk zeggen; de Chr. Nat. School is een School, die enz. evengoed als ik zeg: een eikeboom is, een boom, die enz..... Maar evenmin als het iemand in zijn hoofd zal opkomen te menen, dat er hier of daar in concreto een boom is,

aan welke ik enige eigenschappen zou kunnen medelen, waardoor hij 'n eikeboom zou kunnen worden, evenmin kan men een school wat Christendom en wat nationale kleur toevoegen om van haar een Christelik-Nationale School te maken. Men vergete toch niet, dat de school, zal zij waarlik uit paedagogies oogpunt die naam verdienen, een organies geheel moet zijn, en dat in elk geval het Christendom de gehele mens eist: „want gij zijt Gode gekocht: zo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uwe Geest, welke Godes zijn.” De zo dikwijls gehoorde opmerking: maar het rekenen dan, en het schrijven en het tekenen, wat heeft daarmede uw christelik beginsel der School te maken? getuigt slechts van treurige oppervlakkigheid. Zelfs een man als Pestalozzi, die toch waarlik geen Christelik paedagoog was in de engere zin van het woord, zegt in zijn boek der moeders: „de moeder tone het kind God in de aanblik der wereld; nu toont zij hem God in zijn tekenen, meten, rekenen; zij toont hem God in ieder zijner krachten.”... Dus zelfs Pestalozzi zag een verband tussen de genoemde leervakken en een algemeen beginsel.

De Christelike school leert het kind, dat zijn lichaam met al zijn krachten en zijn geest met al zijn vermogens Godes zijn, omdat het door Christus duur gekocht is waarvan het in de doop de bezegeling ontvangen heeft; dat het daarom verplicht is en krachtens de eis der liefde gedrongen moet zijn om al zijne gaven en krachten te besteden en te gebruiken overeenkomstig Gods wil, in zijne dienst, en daardoor tot zijne eer; dat ook het maat-

schappelijke leven naar de wil van God also is ingericht, dat ieder lid der maatschappij in zijne kring zijn werk heeft te verrichten als een Goddelik beroep, tot welzijn van het gemeenschappelijke vaderland; dat daarom ook de kundigheden, voor dat beroep nodig, met ijver en nauwgezetheid moeten worden aangeleerd; dat eindelijk Gods Woord voor alle handel en wandel het voornaamste richtsnoer moet zijn, en daarom door ieder voor zich moet worden gelezen en onderzocht."

Legt nu hiernaast een afgemompeld „Onze Vader" en een $\frac{1}{2}$ uur bijbelgeschiedenis zonder de minste verklaring,—en ge ziet het oogverblindend en 't voor-de-ouders diep krenkend en ontarend spel, waarmee het goevernement nog al vele z.g. ontwikkelde ouders een rad voor de ogen draait.

O, laat u niet bij de neus leiden! Als gelovige ouders hebt ge hier een heilige roeping te betrachten; die stemme komt tot u van binnen, krachtens uw christen-zijn, en van buiten door de tegenwoordige stand van zaken op onderwijsgebied. Hoe die roeping te vervullen en met welke middelen, dat is u reeds door bekwame personen in geschrifte aangewezen. Dat weten we ook uit de geschiedenis van andere landen.

Aan de klem en betekenis van deze dubbele roeping ontkomt gij noch ik, dan alleen door godverzaking en zelf-illusie. Het is hier gehoorzamen of niet gehoorzamen! Met een half om half gaat de goede zaak verloren en bedriegen we onze God toch ook nooit.

Nu, nog een enkel woord over het grote beginsel

hier in het spel,—opdat ge weet wat u te doen staat.

Ge weet, ons school-onderwijs legt zich met alle kracht toe op eenvormigheid, dode en dodelijke eenvormigheid!

Wat God door oorsprong en afkomst, door traditie en levensomstandigheden, kortom door bloed en taal gescheiden heeft, willen onze goevernementscholen tot één tegennatuurlijk geheel samenwringen en uringen.

Door welk middel?

Misschien door het éne, enige en alleen waarachtige eenheidsbeginsel, n.l. „het geloof in onze Heere Jezus Christus?

Neen, dat juist niet! Dit beginsel wordt juist diep onteerd en genegeerd.

Maar wel door middel van het valse eenheidsbeginsel de vleeselijke roem van Babel.

Twee beginselen, welke door heel de H. Schrift heen lopen en tegen elkaar inworstelen, tot heden toe nog.

Dit valse eenheidsgevoel nam historische aanvang in Nimrod's rijksgedachte (Gen. 10:8—12) en meer bepaald, historische gestalte in Babel's rijksidee (Gen. 11:4); doordrong zelfs het bondsvolk, Israël in zijn vleeselijke begeerte naar een aardse koning; vervoerde Israël tot de Baäldienst toe; giste door in 't Romeinse Keizerrijk, dat inworstelde tegen de levensgedachte van het ware Christendom; woekerde nog verder voort in de Roomse idee van één machtig Godsrijk op aarde (vgl. Hildebrand); werd gezien in het Humanisme

en in de Revolutie; en het is ditzelfde valse eenheidsbeginsel, dat heden nog doorwerkt in de zucht naar vleeselijke emancipatie; in de vrijmaking voor de toekomst door eigen kracht, welke openbaar wordt in het socialisme, anarchisme en feminisme.

Het werkt door in de volkerenree, en wordt zeer sterk waargenomen in dat trotse imperialisties streven der grote konink- en keizerrijken.

Men wil groot en machtig zijn niet in God de Heere, maar in zichzelf, in vleeslike roem.

Wat is dit anders dan 't opnieuw proklameren—hoewel met een christelik vernis Babel's rijksidee, dat uit moet komen in de algemene broederschap, in de konventionele, mechaniese, valse eenheid der mensheid, vastgelegd in de éne gedachte; in het éne woord; in het allen-saam-een-werk-doen; in de éne stad en toren voor ons allen saam; in de éne gemeenschappelijke naam? Dit program van beginsel van het historische Babel kan bijna in zijn geheel als motto staan boven ons hedendaagse program van beginselen voor Zuid Afrika, en het zal haast aller goedkeuring wegdragen.

„Kom aan : laat ons voor ons ene stad bouwen, en enen toren, welks opperste in den hemel zij; en laat ons eenen naam voor ons maken.....”
Gen. 4 : 11.

Eén groot en machtig Imperium, met één taal en één stad, en één naam, en één school van de Zambesie tot aan de Kaap. En, ziet hoe heerlijk ! dit alles voor ons en door ons en tot ons ! En, op de koop toe, onze goevernementschool moet met alle kracht tot dat einde..... ja tot zulk 'n einde

meewerken ! Dienstbaar aan ons, tegen de God des hemels.

Mag dat ? Christenouders ! nogal met uwe kinderen. Oordeelt zelf, aan welke zijde ligt uwe heilige roeping; aan Babel of aan Jeruzalem ?

Ik heb gezegd.

DE GEREFORMEERDE BESCHOUWING VAN HET HUWELIK.

Het woord „Gereformeerd,” wijst op het terugbrengen van de vorm van iets. Die vorm is de gestalte des levens, die afgebakend in de H. Schrift, door de Christenen in de eerste eeuwen onzer jaartelling is verwezenlijkt. Deze eerste formatie van het Christelik leven was zelf reeds een reformatie, want zij bracht de heidense levensopvatting terug tot het scheppings ideaal. De Christelike levensvorm is echter weer verbasterd door de roomse levensbeschouwing in de Middeleeuwen, om de rechte levensbeschouwing te vinden.

Passen wij deze loop der geschiedenis toe op het huisgezin, zo is de reformatiese beschouwing daarvan geboren uit een dubbele tegenstelling. Tegenover de roomse opvatting, dat het huwelijk is ingesteld om der zonde wil stelden de reformatoren, dat het gezin opkomt uit een scheppingsordinantie Gods. En tegenover de heidense opvatting, die na de Hervorming weer naar voren drong, stelden zij, dat het huisgezin niet rust op een kontraktuele verhouding, maar dat het een organisme is, d.i. een natuurlijke gemeenschap, die ten doel heeft om te voorzien in de behoeften des levens.

Rome stelt de ongehuwde staat des levens het hoogst, en verplicht hare geesteliken om alzo te leven. Het huweliks is iets onreins, maar de Kerk heiligt het door het bruidspaar met wij-water te besproeien, en door de trouwringen in te wijden. Door middel van de Kerk krijgt het huwelijk betekenis als een sakrament, dat de verhouding van Christus en de Kerk afschaduwet. Het huwelijk wordt alzo een leermiddel, evenals de beelden, die als boeken der leken (gewone kerkleden) dienst doen. De gereformeerden, dit zijn zij, die het standpunt der Reformatie het strengst hebben doorgetrokken, stellen het huwelijk vòor de kerk, want het is uit de Schepping en de kerk is om der zonde wil ingesteld. De orde is dus door hen omgekeerd en de kerk is een leermiddel voor het rechte gezinsleven. Dit is de Schriftuurlike opvatting blijkens Joh. 3 vs. 29 en Efeze 5 vs. 25.

Het Heidendom ging uit van de dierlike trek in de mens tot voortplanting van zijn geslacht. Deze wordt een teugel aangelegd door het mondelik of schriftelik kontrakt. Deze opvatting wordt ook gedeeld door hen, die in onze tijd, de huwelikswet willen veranderen in dien zin, dat het evenals een burgerlik kontrakt naar goedvinden kan ontbonden worden. Sommigen lopen al vooruit en leven als man en vrouw zonder gehuwd te zijn, omdat het wettelike huwelijk een band is, die hen te zeer zou knellen. Ook zij die de

echtscheidingen zoeken om andere reden dan een overspel, staan op ditzelfde standpunt. Tegenover deze beschouwing nu hebben de Gereformeerden de gemene genade gesteld, waardoor de scheppingsordinantie omtrent het huwelijk bewaard blijft, en de biezondere genade waardoor het huwelijk weer aan zijn bestemming gaat beantwoorden. De gemene genade wordt uitgeoefend door de wederzijdse ouders, die plechtig hun toestemming geven tot de verloving en het huwelijk, en door de overheid, die het huwelijk onder wettelijke bescherming stelt. De biezondere genade wordt uitgeoefend door de Kerk, die het huwelijk bevestigt voor Gods aangezicht. Als een predikant de eer heeft om trouwofficier te zijn, verenigt hij de burgerlike en kerkelike handeling in zijn persoon. Hij moet alsdan zorg dragen voor behoorlike onderscheiding van zijn dubbel werk en eerst zijn burgerlik werk afdoen voordat hij als kerkedienaar optreedt.

Uit deze inleiding blijkt, hoe de Gereformeerden de H. Schrift erkennen als de kernbron van het rechte gezinsleven. Om nu deze kennis in goede orde voor te brengen zal ik de gang volgen van onze Katechismus en de vraag stellen: Wat leert ons de H. Schrift aangaande de ellende, de verlossing en de dankbaarheid des Christens in het gezinsleven.

Op de vraag: waaruit kent gij uwe ellen-

de? luidt he antwoord: Uit de wet Gods. Vergelijken wij dus eerst het tegenwoordige huisgezin met het Scheppingsgebod daaromtrent. Uit Genesis 2 vergeleken met Maleachi 2 blijkt, dat God genoegzame voorraad van geest had om meer vrouwen voor één man te scheppen, maar dat Hij opzettelijk slechts één vrouw schiep. God wilde aan de man een bondgenoot en metgezel geven en aan beiden man en vrouw het vermogen toekennen om een zaad Gods te verwekken, d.i. een kind naar het Goddelik evenbeeld geschapen. Nog dieper dan Maleachi leidt Paulus ons in als hij Ef. 5 het huwelijk een verborgenheid, een mysterie noemt. In Cor. 11 lost hij iets van dit mysterie op als hij zegt, dat God het Hoofd is van Christus en Deze de heerlijkheid Gods, d.w.z. dat God zijn evenbeeld zoekt in de Middelaar Christus. En Christus is het Hoofd des mans en deze de heerlijkheid van Christus, d.w.z. Christus zoekt zijn evenbeeld in de man, niet in de eenling, maar in de broederschap van mannen, waaruit de gemeente opkomt. En de man is het hoofd der vrouw en deze de heerlijkheid des mans. Het goddelik streven om zich te objectiveren, en het geobjectiveerde met zich te verenigen (assimileren) vinden wij dus terug in het mysterie des huweliks. Daarom is de vrouw van en uit de man geschapen, en heet ze zijne hulpe *legenover* hem. In het kind ontvangt de man de voortzetting van zijn beeld, dat hij in de

vrouw vindt, waarin in Gen. 5 ook wordt gezegd, dat Adam een zoon gewon naar zijn beeld en zijn gelijkenis.

De hoofdsom van de huwelikswet is dus liefde, niet de algemene naastenliefde, doch een biezondere liefde. Men zou deze naar het voorbeeld van God en van Christus, de beeldzoekende of toe-eigenende liefde kunnen noemen. De man moet eerst het huisgezin stichten, daarna vrouw en kind opleiden naar zijn beeld en alzo deze met zich verenigen.

Op de vraag of wij deze huwelikswet volkomen kunnen onderhouden, moet evenals in de Katechismus geantwoord worden met een verwijzing naar 's mensen zondige geneigdheid, om de liefde te verkeren in haat. Die geneigdheid heeft zich wat het gezinsleven aangaat allereerst geopenbaard in de veelwijverij, die ingevoerd door Lamech, een Kainiet. Het lied van Lamech (Genesis 4) wordt gewoonlijk opgevat als een lied der wrake, een parodie op de wrake Gods jegens Kains vijanden. Maar dan blijft onverklaard, waarom Lamech zijn vrouwen aanspreekt in dit lied, en niet zijn stamverwanten. Het komt mij voor, dat Lamech heeft ervaren, dat uit de veelwijverij twist voortkwam, en dat hij daarom in zijn huisgezin het recht van de sterkste heeft afgekondigd. Zie, hoe de vader der gelovigen, heeft geleden onder de twisten tussen Sara en Hagar, en hoe Jacobs leven eveneens is vergald door de veelwijverij. Zie, hoe tegen-

woordig sommige mannen door lief te doen tegenover andere vrouwen de jaloezie van hun eigen vrouwen opwekken en daardoor aanleiding geven tot twist en zelfs tot doodslag. In onzedelijke romans en bioskoopvoorstellingen wordt dit kwaad vergoelikt maar Gods woord laat ons hierin zien, de geneigdheid van ieder mens tot omkering van het liefdesgebod in het huwelijk, zodat de man de vrouw en de vrouw de man haat.

Nog dieper gaan we in op de huweliksellende, als we de vraag stellen of God de gehuwden alzo boos en verdorven heeft geschapen. Het antwoord moet luiden, dat God de gehuwden goed heeft geschapen, maar dat de mens door zijn afval van God zich van de huweliksgaven heeft beroofd.

Dit feit wordt ontkend door allen, die hun wederhelft in het huwelijk als een heilige vereren en een ideaal huweliksleven verwachten. De ervaring ontzuichtert dezulken al zeer spoedig en doet de man zien, dat hij een zondige vrouw en de vrouw dat zij een zondige man heeft getrouwd. De hoofdzonde des mans in het huwelijk is het verkouden van de liefde. Zijn gezag moet door liefde geadeld zijn, om voor de vrouw en de kinderen ten zegen te zijn, want de H. Schrift zegt: „Gij mannen, hebt uw eigene vrouwen lief.” Maar het spreekwoord zegt terecht: Voor de man is de liefde een episode (een korte gebeurtenis) voor de vrouw de beslissing van haar

leven. En is de liefde van de man verkoeld zo slaat zijn gezag over vrouw en kinderen om in tyrannie als bij Lamech, of in slavernij als bij Simson. De hoofdzonde van de vrouw is ongehoorzaamheid aan het gezag des mans. In plaats van te buigen onder het juk door God haar opgelegd, maakt zij gebruik van het recht van de sterkste, op stoffelijk en geestelijk gebied. De slavernij van een man die zedelijk zwak is, en gelijk Simson zich richt naar de luimen van zijn vrouw, is het einde van alle huweliksgeluk.

God nu kan naar Zijn rechtvaardig oordeel de huwelikszonden niet ongestraft laten. Herodes wordt door zijn zondig huwelijk met Herodias de moordenaar van Johannes en sterft een ellendige dood. Salomo wordt door zijn vele vrouwen verleid tot afgoderij, en krijgt God tegen zich in de regering des lands. In onze dagen zien wij hoe menig man aan de drank verslaafd, en hoe menig vrouw een modepop wordt, doordat zij afleiding zoeken tegen hun onbevredigend huweliksleven. Als zij dagen van armoede of krankheid moeten doormaken, steunen zij elkaar niet, maar breken uit in de bitterste verwijten en is de een vaak oorzaak van de dood des anderen. Sommigen brengen hun ongelukkig huweliksleven op straat, zodat het een publiek geheim is hoe man en vrouw elkaar behandelen. De Mammon, het geld, maakt in het huwelijk vele dingen tijdelijk recht, zodat de

man beter gehumeurd is als hij een gelukje heeft in zaken en het gelaat der vrouw opheldert door een mooi presentje of door een uitgaansavond naar theater of bioskoop. Doch de worm blijft knagen aan het huweliks geluk, als het op zondige wijze wordt ingezet.

Vanwaar echter dat ook onder de heerschappij van de zonde nog zoveel huweliken gelukkig zijn? Dit raadsel wordt opgehelderd door het verbond der gemene genade, dat God met Noach en in hem met alle mensen heeft opgericht. Ook de Heere Jezus spreekt daarvan, als Hij zegt, dat God zijn Zon laat opgaan over bozen en goeden en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Te deze aanzien beschikt God over vele middelen om de zonde te stuiten, b.v. een grootmoedig karakter in man of vrouw, veel arbeid of een aangename vriendenkring. Het meest gewone middel, waardoor God in zijn gemene genade huweliksgeluk aanbrengt is het krijgen van kinderen. Rachel strijdt om de liefde van haar man te behouden, en noemt daarom het tweede kind, dat haar dienstmaagd in hare schoot baart, Naftali, d.i. kind der worsteling. Arbeid is een zegen doordat hij ons vaak de zorgen des levens doet vergeten, en zo vergeten de man als hij moet werken voor zijn gezin en de vrouw bij de wieg van de zuigeling, vaak hun eigen tekortkomingen. Ook voelt menig man, wiens liefde verkoud is, zich gebonden aan zijn vrouw, omdat ze de moeder

van zijn kinderen is, en menige vrouw eert de man alleen als vader van haar kroost.

Deze genade wordt echter in vele gezinnen te niet gedaan door de zonde. In tal van gezinnen zijn de ouders te zwak in de opvoeding van hun kinderen, evenals Eli, en God bezoekt hen daarover met zijne oordelen. Andere ouders worden teleurgesteld in hun kinderen evenals het eerste ouderenpaar in Kain. In onze dagen begint de mening veld te winnen, dat het gelukkiger is om zonder kinderen dan om met kinderen klaar te komen. Het gevolg hiervan is, dat menig gezin een moordenaarskuil wordt, waarin de ongeboren vrucht wordt afgemaakt en de moeder voor haar ganse leven ongelukkig wordt.

Uit deze en dergelijke verschijnselen kan men besluiten, dat de gemene genade ongenoegzaam is voor het huisgezin en dat er verlossing nodig is ook voor het gezin door de bijzondere genade van Jezus Christus.

Volgen wij ook in de verlossingsleer de Katechismus, zo komen wij tot de vraag: Wat betekent het waar geloof in Christus voor het huisgezin? De Heilige Schrift noemt de vrouw de mede-erfgenaar des levens met de man. Is beider hart vernieuwd door Gods geest, zo zullen zij saam belijden, dat hun oude mens verdronken is in de zee om Christus bloed en dat Christus hen heeft opgewekt tot een nieuw leven, altans in beginsel. Deze belijdenis nu doet beide de zonde haten

en geeft hen kracht om daartegen te strijden, ook in de omgang met elkander. Beide Abraham en Sara bogen voor Gods woord en vonden daardoor de gestoorde harmonie van hun gelukkig gezinsleven terug. Ook verandert het ware geloof iets in de verhouding van man en vrouw. Zij worden daardoor broer en zuster want in Christus is noch man noch vrouw. Naast de aardse eenheid bezitten zij een hemelse eenheid der zielen, die door 's Heren Geest wordt gewekt en door de middelen der genade staande gehouden. Is er iets dat de eenheid verstoort, zo bemerken zij dit aanstonds in hun gebedsleven, en daarom waken zij des te strenger tegen de zonde. (1 Petr. 3 vs. 7). En hoe kunnen zij naast elkander zitten in de bediening des woords of aan de nachtmaalstafel, als zij tevoren elkaar harde woorden hebben toegevoegd. Het geloof in Christus heiligt het huiselijk leven en verlost het van de zonde.

Ook bekwaamt het geloof man en vrouw tot de vervulling van hun roeping in het gezin. Het is een grote kunst om te leven voor één persoon. Velen te dienen is gemakkelijker, omdat we dan te doen hebben met verschil van mening. Een politieke leider kan zich staande houden als de meerderheid van zijn partijleden hem volgt, terwijl hij de minderheid verwaarloost. Maar in het huisgezin is die uitweg niet mogelijk, want de man is geroepen éne vrouw, en de vrouw om één

man te dienen. Het geloofsleven helpt ons hierin op het rechte pad, door ons voorbeeld van Christus en de Bruidkerk steeds voor ogen te stellen. Christus vond zijn vrouw, de Kerk der uitverkorenen, als slavin van de zonde, als misdadigster tegen God en gans melaats door haar geestelijke onreinheid. En hoe legde Christus het aan om met haar te verkeren, en met haar één te worden? Hij keerde de rollen om, en hoewel Hij Hoofd, ja Vader der gemeente is, werd Hij haar dienaar en 't middel om haar te heiligen door Zijn verzoenend sterven, (Efeze 5 vs. 22). En nu Hij als Hoofd in de hemel is en van Zijn Kerk gehoorzaamheid eist, aan Zijn woord, heeft Hij Zijn Geest op aarde achtergelaten om de Kerk als Trooster te dienen. Zo gaat Hij het ogenblik verbeiden, dat de gemeente tot Hem komt, in de hemel, om door Hem aan de Vader te worden voorgesteld. Maar eerst stelt Hij haar aan zichzelf voor als Zijn beeld, Zijn heerlijkheid en kroon.

Uit deze leerschool des geloofs, die de H. Schrift ons voorstelt en die de Christen in zichzelf ervaart, leert de man om zich op te offeren voor zijn vrouw, in de betrachtting van zijn roeping om haar hoofd te zijn. Het slaafse kruipen voor de vrouw, dat ons tegenklinkt uit het bekende: „de eer aan de dames,” is heel wat anders dan deze opofferende liefde des mans. Het geheim dezer liefde schuilt in het behoud van eigen waardig-

heid, gelijk ook bij Christus het geval is, terwijl een werelds man met zijn galanterie tegenover de vrouw deze in boet. De vrouw leert in deze leerschool des geloofs, dat haar geluk ligt in het toebehoren aan haar man, gelijk het heil der gemeente alleen in Christus is gelegen. Vaak spiegelt zij zich het tegendeel voor, maar de positie van de vrouw, die tijdelijk weggaat uit haar gezin, of van de vrouw als weduwe of van de vrouw als ze met een ander huwt, wijst het duidelijk uit, dat zij zich vergist, en dat haar eerste liefde de beste is.

De kennis der dankbaarheid in het gezinsleven hangt aan twee stukken, gebod en gebed. De heiden doet zijn plicht uit vrees, de moderne mens uit zelfbehoud en algemeen belang, de Christen uit wederliefde tot zijn Redder. Wel getuigt het huiselijk leven des Christens dat de allerheiligste in dit leven nog slechts een klein beginsel heeft van deze liefde, maar men kan toch spoedig zien, dat in een Christelik gezin Gods geboden de raadslieden zijn van man en vrouw. Allereerst wordt zulk een gezin gekend aan het gebedsleven, waarin de grondtoon zo heerlijk wordt beschreven door de Katechismus als kinderlike vreze en toevorzicht.

De dankbaarheid of liefdevolle gehoorzaamheid aan God ten aanzien van het gezinsleven begint reeds in de jeugd. Deze toch is een voorbereiding voor het volle rijke leven, ook

voor het gezinsleven, dat in normale omstandigheden de mens wacht. De gestalte waarin de wet alsdan tot ons komt is die van twee wegen. De eerste Adam heeft voor de val zijn vrouw onderricht van de weg des doods, en de weg des levens, beide in verband staande met de vrucht van een boom, n.l. de boom der kennis des goeds en des kwaads, en de boom des levens. De laatste Adam sprak tot zijne jongeren van de brede weg des verderfs en de smalle weg die ten leven leidt. Er ligt voor de jonge man zekere bekoring in een zorgeloos en bandeloos leven, hetgeen de oorzaak is, dat vele jongelingen er niet aan denken om zich te bekwamen voor hun taak als man en vader van een gezin. Evenzo is het met jongedochters; zij denken gaarne aan kleding, sieraad en uitgaan, maar ongaarne aan hare toekomstige taak als vrouw en moeder van een gezin. Het gevolg van deze zorgeloosheid is, dat later in het gehuwde leven hun handen verkeerd staan, en ze niet in staat zijn een kind gehoorzaamheid te leren, doch het aan zijn nukken overlaten. Nog minder zijn zij alsdan in staat om de voet van het kind op de weg des levens te richten. Daarom is deze zorgeloosheid de weg des doods. Gods Woord roept onze jeugdigen op om zich voor te bereiden voor het volgende leven, ook voor het gezinsleven. Als Christenen heten wij in de H. Schrift een koninklijk priesterdom, en ieder weet hoeveel zorg oud-

tijds werd besteed aan de opvoeding van priesters en koningen. Men denke slechts aan Aärons zonen, Samuël, en aan David en Salomo. Ook is Christus zelf niet openlik opgetreden voordat Hij zijn dertigste jaar bereikt had, terwijl Hij zijn voorbereidings-tijd doorbracht met het dienen van zijn ouders, het onderzoeken van de Schrift en het horen naar ervaren personen. En dit is de weg des levens voor onze jeugdigen, dat zij de H. Schrift onderzoeken, de geschiedenis raadplegen, naar omgang zoeken met ouderen, uit wier mond de ware wijsheid vloeit. Een goede jongelingsvereniging biedt hier de behulpzame hand voor de mannen, de jongedochtersvereniging voor de vrouwen, want zelfs de beste heeft een prikkel tot onderzoek nodig.

In het huweliksleven bestaat de dankbaarheid des Christens in gehoorzaamheid aan het zevende gebod, hetwelk kuischheid eist. Deze is inwendig een afkeer van daden, gebaren, woorden, gedachten, lusten en al wat de mens tot onreinheid trekken kan. Uitwendig is ze een eerbied voor de gaven des lichaams, gelijk de Israëliet had voor de Tempel. Immers onder de N. Test. bedeling is het lichaam des Christens een Tempel des Heiligen Geestes.

Het Griekse woord voor kuisch is tweelei in de H. Schrift, n.l. rein en zelfbeheersend. Om rein te zijn moet de christen zich

vele dingen ontzeggen, die anders geoorloofd zijn, gelijk Job zegt, dat hij een verbond heeft gemaakt met zijn ogen (C. 31 vs. 1).

Voorts is de regel der dankbaarheid voor de man, dat hij in het gezin optrede als profeet, priester en koning, om gelijk het trouwformulier het uitdrukt, de vrouw te onderwijzen, te troosten en te beschermen. Dit profeties werk maakt de man niet tot een schoolmeester, en de vrouw tot scholier, maar het doet de man optreden als leidsman en gids en de vrouw als belangstellende, die zich laat rondleiden in het strijdperk van het koninkrijk der hemelen op het gebied van kerk, staat en maatschappij. Onder het mededelen van zijn werk worden alle zaken voor de man helder (objectivatie) en verkrijgt hij in de vrouw een bondgenoot voor zijn optreden (assimilatie). Het priesterlik troosten van de vrouw en de kinderen geschiedt als de man steeds wijst op het hoogste goed voor lichaam en ziel, in leven en sterven. Gelijk Hope in Bunjans Kristenreis, houde hij het hoofd omhoog, wanneer een enkel reisgenoot de grond onder de voeten wegzinkt. Het koninklik beschermen zal bestaan in het verdedigen van de naam en de eer der vrouw, het waarschuwen van de kinderen voor de verzoeken des Satans en de verloksele der wereld.

De regel der dankbaarheid voor de gehuwde vrouw en voor het kind is om het gezag van de man te erkennen. Alleen Gods gezag

staat hoger. Wil de man strijden tegen God en Zijn Woord, zo hebbe de vrouw de moed om met Migaël de man de teugels van het bewind uit de handen te nemen, om door haar optreden man en gezin beide van de ondergang te redden. Voorts is de vrouw dankbaar aan de Heere als zij een hulpe is voor de man, zijn spijs kookt, zijn kleed ver stelt, zijn sponde spreidt, zijn huis in orde houdt, zijn zorgen verlicht, en hem op het krankbed verpleegt. Een christenvrouw doet haar man goed en geen kwaad al de dagen haars levens. (Spr. 31).

In de opvoeding der kinderen eist de dankbaarheid, dat man en vrouw één lijn trekken en elkaar nooit tegenspreken in het bijzijn van de kinderen. Want het kinderhart is arglistig en speelt zo licht vader en moeder tegen elkander uit. (Jerem. 17 vs. 9; Marcus 7 vs. 21, 22). Voorts behartigen christenouders allereerst de verzorging van het lichaam, door het schoon te houden, te voeden en te kleden. Het kind van de luiaard (vader of moeder) draagt verscheurde klederen, wast zich niet, voedt zich ongeregeld en gaat waarheen het wil. De christen houdt zijn oog op het kind als de Engelen, aan wie God hun bewaking heeft toevertrouwd. (Matt. 18 vs. 10). Voorts houden christenouders de zielsbelangen van hun kind in het oog, door goede huiskatechisatie, geregeld

bezoek van een christelike school en van de bediening des Woords.

De dankbaarheid omvat ook het gebed. De huisvader is niet klaar als hij alleen het „Onze Vader” kan bidden voor zijn gezin. Hij moet zich oefenen in de voorbedding, volgens 1 Tim. 2 vs. 1. Ook moet het gezin uit zijn belijdenis van zonden bemerken, hoe onbekwaam hij zich gevoelt om hoofd te zijn des gezins, deze kleine staat in de staat. Zijn gebed aan tafel zij niet een ijdel verhaal van woorden; maar eenvoudig en oprecht.

Wat een christen-moeder bidt aan de wieg van haar kind; hoe zij haar kind voor 't eerst de knietjes leert buigen en haar gebed nazeggen, en hoe ze dagelijks haar man steunt door haar gebed, gelijk een Hur, kan ik niet beschrijven. Alleen God en de heilige Engelen beluisteren die smekingen.

Het kindergebed kan men niet anders regelen dan door een formulier. Achter ons Psalmboek wordt ook een formuliergebed gevonden. Men zij echter op z'n hoede tegen dode vorm en late het kind zo spoedig mogelijk iets uit zichzelf bidden, waarin het hart spreekt. Zijn avondgebed en zijn morgengebed mag het kind nooit overslaan, want God moet het begin en het einde van zijn leven zijn, de Alfa en de Omega.

Een biddend gezin is een gezegend gezin, maar het is ook een zegen voor kerk en staat. Ontwaak dan, o zuiverende Noordenwind, en

kom, o verkwikkende Zuidewind des Geestes,
doorwaai onze hof en doe de specerij van
biddende huisgezinnen onder ons uitvloeien.
Dan zullen wij Christus nodigen tot de hof
zijner Kerk opdat Hij ete van onze kostelike
vruchten!

S. O. LOS.

Pretoria, 18 Okt. 1913.
